

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

СТРАТЕГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

у січні-грудні 2011 року

аналітична записка

КИЇВ-2012

ЗМІСТ

1. ЧИННИКИ І ПРОПОРЦІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У 2011 РОЦІ.....	3
2. ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У СІЧНІ-ГРУДНІ 2011 Р.	5
<u>ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	5
<u>ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ</u>	12
<u>ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	19
<u>ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	28
<u>ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	35
<u>ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	38
<u>ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	43
3. РИЗИКИ ТА ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У 2012 РОЦІ.....	47

Національний інститут стратегічних досліджень продовжує серію щоквартальних випусків стратегічного моніторингу розвитку регіонів України. Випуски готуються регіональними філіалами Інституту у містах Донецьку, Дніпропетровську, Львові, Одесі, Ужгороді та Харкові.

Моніторинг здійснюється з метою аналітико-прогнозного забезпечення реалізації стратегії регіонального розвитку та регіональної політики України.

Об'єктом Моніторингу є тенденції соціально-економічного розвитку регіонів, ключові управлінські рішення органів влади регіонального і місцевого рівнів та перебіг реформування основних сфер суспільного життя у регіонах.

1. ЧИННИКИ І ПРОПОРЦІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У 2011 РОЦІ

Динаміка соціально-економічного розвитку регіонів України засвідчила, що протягом 2011 року **післякризове відновлення у регіонах відбувалось відчутно різними темпами**. Для регіонів України залишаються невирішеними традиційні проблеми: збереження значної диспропорційності соціально-економічного розвитку; низька інтенсивність міжрегіонального співробітництва, у тому числі, в економічній сфері; неспроможність переважної більшості регіонів країни самостійно забезпечити стабільне зростання, залучити інвестиційні ресурси та ефективно використати наявний на місцевому рівні ресурсний потенціал для досягнення стабільного, збалансованого розвитку. Зазначене актуалізує врахування регіонального виміру реалізації завдань економічних реформ та соціально-економічного розвитку в цілому.

У 2011 році соціально-економічний розвиток регіонів України характеризувався загалом позитивною динамікою. Зростання у промисловості, сільському господарстві, будівництві, зовнішньоекономічній діяльності тощо дозволяє стверджувати про поступове наближення до докризових параметрів розвитку. Спостерігається *пожвавлення міжнародного співробітництва регіонів*, що насамперед стосується прикордонних областей Заходу України. Поряд з цим, транскордонне співробітництво традиційно зберігає спеціалізацію на торговельних відносинах, без якісних зрушень щодо розвитку інноваційних форм співпраці з іноземними партнерами.

Основними позитивними тенденціями розвитку регіонів у січні-грудні 2011 р. стали:

- приріст виробництва промислової продукції (у 20 регіонах; найбільший – у Івано-Франківській – на 24,6 % та Житомирській – на 22,0 % областях);
- приріст сільськогосподарського виробництва (у всіх регіонах України; найбільший – у Харківській – на 41,6 %, Полтавській – на 31,3 % та Сумській – на 30,0 % областях);
- збільшення обсягів виконаних будівельних робіт (у 19 регіонах; найбільше – у Донецькій області – на 36,0 %);
- зростання обсягу експорту товарів (у всіх регіонах, крім Одеської області – зменшення на 11,1 %);
- збільшення обсягу інвестицій в основний капітал за підсумками січня-вересня (у 21 регіоні; найбільше – у АР Крим – у 2,9 разу, Кіровоградській – у 1,8 разу та Донецькій – у 1,5 разу областях);
- зростання реальної заробітної плати (у всіх регіонах; найбільше – у Київській області – на 13,3 %);
- зменшення обсягу заборгованості з виплати заробітної плати станом на 01.01.2012 р порівняно з 01.01.2011 р. (у 23 регіонах; найсуттєвіше – у Чернігівській – погашено 92,4 % боргу, Рівненській – погашено 70,0 %, Київській – погашено 56,6 % боргу);
- зростання доходів місцевих бюджетів (у всіх регіонах; найбільше – у Полтавській – на 26,1 %, Київській – на 24,5 % областях).

Водночас, зафіксовані позитивні тенденції регіонального розвитку мають яскраво виражене екстенсивне підґрунтя. Покращення динаміки у базових галузях промисловості

та активізація експорту відбулись, передусім, за рахунок сприятливої кон'юнктури на світовому ринку товарів основної спеціалізації України. Зокрема, експорт товарів з Дніпропетровської, Донецької та Луганської областей збільшився за підсумками січня-грудня 2011 р. на 29,6 %, 31,0 % та 95,7 % відповідно. У структурі експорту чорних металів зросла питома вага продукції більш дорогого асортименту і зменшилась частка продукції з низьким ступенем обробки. У структурі реалізованої промислової продукції регіонів збільшується частка продукції металургії, виробництва коксу, продуктів нафтопереробки, хімічної і нафтохімічної та добувної промисловості.

За попередніми результатами 2011 р. спостерігається низка позитивних тенденцій у бюджетній сфері регіонів. Зокрема, зростання доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) спостерігалось у 26 регіонах України (приріст склав від 6,8 % у Закарпатській до 30,1 % у Полтавській областях). Разом з тим, залишаються значними відмінності між рівнями доходів та видатків місцевих бюджетів на одну особу у різних регіонах України. Розрив за обсягом доходів складає 3,98 разу (між м. Києвом та Чернівецькою областю), видатків – 1,24 разу (між м. Києвом та Луганською областю). Значне перевищення видатків місцевих бюджетів над доходами свідчить про неспроможність регіонів самостійно, без трансфертів, фінансувати власні потреби.

Викликає занепокоєння стрімке зростання імпорту, темпи якого у більшості регіонів були вищими за темпи зростання експорту. Така динаміка спричинила швидке погіршення зовнішньоторговельного сальдо. Так, наприклад, за підсумками 2011 р. від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі Львівської області склало 2 млрд дол. США, що становить понад 14 % загального від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі України товарами за цей період; у Закарпатській області переважання імпорту над експортом збільшилось з 192 млн дол. США до 600 млн дол. США тощо.

Незадовільною залишається динаміка інвестиційних процесів у низці регіонів. Так, обсяг інвестицій в основний капітал у Івано-Франківській, Запорізькій, Одеській областях у січні-вересні не досяг рівня цього ж періоду попереднього року (індекс склав 63,5 %, 59,9 % і 81,8 % відповідно).

У підсумку, **позитивна динаміка розвитку реального сектора економіки регіонів, в якій посилюється інвестиційна складова, свідчить про поступове формування внутрішнього потенціалу розвитку окремих регіонів, наявність потужних резервів і можливостей диверсифікації джерел ресурсів, що при застосуванні відповідних механізмів реалізації регіональної політики має забезпечити кумулятивний ефект економічного зростання, досягнення стабільного збалансованого регіонального розвитку (без необхідності залучення додаткових зовнішніх ресурсів).**

2. ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У СІЧНІ-ГРУДНІ 2011 Р.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ

I. ЕКОНОМІЧНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

Головним підсумком 2011 року є зростання в основних секторах економіки області. Річні показники соціально-економічного розвитку регіону за низкою показників перевищили середні по Україні.

Проте досягнутий рівень завантаження підприємств базових галузей та їх орієнтація на зовнішні ринки обмежують подальші можливості для приросту обсягів виробництва, тому для регіону показовими є не стільки показники зростання ВРП, скільки показники, які характеризують обсяги виробництва, загальні обсяги реалізації продукції та, особливо, відносні показники на одну особу населення.

Найбільш характерні **індикатори розвитку регіону у 2011 році:**

1. Зростання рівня промислового виробництва продукції відносно відповідного періоду попереднього року становить 105,4 %, у тому числі у добувній промисловості – 101,9 %, переробній – 106,6 %, металургії та металопереробці – 100,6 %, у машинобудуванні – 126,1 %, у виробництві і розподілі електроенергії, газу та води – 115 %. За 2011 рік власними силами регіону виконано будівельних робіт на суму 4464,3 млн грн., що на 15,8 % більше, ніж у 2010 році.

Темпи приросту вищі, ніж у попередньому році, у виробництві сільськогосподарської продукції та у будівництві, тоді як у промисловості зростання виробництва відбувалось втричі повільніше, ніж у 2010 році.

2. Реалізовано промислової продукції за підсумками року на суму 210,6 млрд грн., приріст складає 18,8 % (друге місце серед областей України за темпами зростання, а у розрахунку обсягів реалізованої продукції на душу населення – перше). Основну частку у структурі реалізованої продукції мали: переробна – 55,5 % (в тому числі машинобудування – 7,5 %), добувна – 30,8 %, виробництво електроенергії, газу та води – 13,7 %.

3. Обсяг інвестицій в основний капітал на 1 жовтня за рахунок всіх джерел складає 10,6 млрд грн. (зростання 22,2 %). Упродовж 2011 р. обсяг прямих іноземних інвестицій збільшився на 511,1 млн дол.США (для порівняння: протягом 2010 р. залучено 441,0 млн дол.США). Загальний обсяг залучених у регіон прямих іноземних інвестицій перевищує 8 млрд дол.США (перше місце серед областей України). Обсяги кредитування економіки регіону станом на 1 листопада 2011 року збільшилися на 25 млрд грн. (25,7 %).

4. У 2011 році надходження податків та інших платежів до зведеного бюджету становили 35,2 млрд грн. (зростання на 30,2 %).

5. Фінансовим результатом діяльності суб'єктів господарювання області є прибуток у сумі 29,7 млрд грн. (майже трикратне зростання), за цим показником область – лідер серед областей України. При цьому обсяг прибутків прибуткових підприємств складає 43,9 млрд грн. (20,7 % загальнодержавного показника при чисельності населення 7,3 %).

6. Забезпечено поживлення зовнішньої торгівлі товарами (за підсумками року експорт зріс на 29,6 %, імпорт – на 24,7 %), при цьому позитивне сальдо складає 3,66 млрд

дол. США, тоді як по Україні сумарно цей показник є негативним. Основа товарної структури експорту: чорні метали – 36,1 %, мінеральні продукти – 26,2 %, вироби з чорних металів – 13,3 %, транспортні засоби та шляхове обладнання – 9,6 %, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 4,1 %. При цьому до країн Європейського Союзу у 2011 році експортовано продукції на суму 2,18 млрд, а імпорт склав 1,98 млрд дол. США.

7. Середньомісячна заробітна плата у 2011 році зросла на 17,8 % і склала 2791 грн. (у грудні середня заробітна плата становила 3064 грн), а на ключових підприємствах перевищує 4–5 тис. грн. Кількість зареєстрованих безробітних на кінець року становить 30,5 тис. осіб, що складає 1,4 % працездатного населення. Створено 69 тис. нових робочих місць.

Таким чином, **розвиток регіону у 2011 р. визначався наступними чинниками.**

До позитивних належать:

- активна позиція влади, орієнтація на досягнення практичного результату (економічний прагматизм);
- достатня увага до програм соціальної спрямованості (реформа охорони здоров'я, освіти, ЖКГ, програма розвитку спортивної інфраструктури);
- розширення внутрішнього ринку (за рахунок нарощування обсягів будівництва, реалізації інфраструктурних проектів, модернізації об'єктів ЖКГ, розвитку торгівлі);
- розвиток аграрного сектору за напрямками, обсяги продукції за якими не задовольняють потреби регіону.

Негативні чинники розвитку регіону зумовлені в першу чергу загальнодержавними та світовими процесами:

- скорочення зовнішніх ринків, зумовлене передусім рецесією світової економіки;
- затримки із впровадженням реформ;
- відсутність консенсусу в суспільстві стосовно програм модернізації держави;
- збереження збитковості значної частки підприємств, сума збитків яких складає 6,4 млрд грн.;
- зниження обсягів виробництва у нафтохімічній промисловості (97,2 %), призупинення виробництва шин;
- нерівномірність розподілу будівельних робіт – на Дніпропетровськ та Кривий Ріг припадає понад 80 %;
- зменшення перевезень вантажів авіаційним транспортом на 33,9 % (вантажообіг – на 22,9 %, пасажирообіг – на 39,6 %);
- нестабільний рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг – у грудні – 85,1 %, за 2011 рік – 94,9 %.

II. ДНІПРОПЕТРОВЩИНА У СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Розвиток регіону відбувається у відповідності з прийнятою на основі Національного плану дій та пілотних національних проектів «Комплексної стратегії розвитку Дніпропетровської області до 2015 року».

1. Започатковано пріоритетні **інфраструктурні проекти**. Введено в експлуатацію першу чергу (18 км) кільцевої дороги навколо Дніпропетровська, котра забезпечує виведення за межі міста 7,5 тис. одиниць великовантажного транспорту. Розпочато роботи з будівництва другої черги. Поновлені роботи з добудови трьох станцій метрополітену. Після їх завершення пасажиропотік через всі станції збільшиться в 10 разів, що забезпечить самоокупність проекту.

2. В межах пілотного проекту **модернізація системи охорони здоров'я** проведено перебудову служби «швидкої допомоги». В містах і районах Дніпропетровщини створено 32 додаткових тимчасових пункти базування бригад «швидкої». Закуплено 13 нових спецавтомобілів марок «Пежо» і «Форд». У всіх відділеннях встановлені архіватори телефонних переговорів і введені цілодобові пости диспетчерів. Область першою в

Україні обладнала GPS-навігацією і забезпечила мобільним зв'язком 100 % автомобілів «швидкої допомоги».

У березні 2011 року відкрито новий корпус дитячої обласної клінічної лікарні на три відділення (7 тис. кв. м.). 8 грудня у Кривому Розі відкрито перший в країні перинатальний центр, розрахований на 3 тис. пологів на рік.

На первинному рівні створено 53 центри медико-санітарної допомоги. Відкрито 244 заклади сімейної медицини.

Регіональні заходи носять системний характер і охоплюють всі рівні надання медичної допомоги (первинний, вторинний та третинний).

3. Новий стандарт освіти. Головне завдання – підвищити якість освіти та забезпечити підготовку кадрів у відповідності з реальними потребами ринку. В області відкрито 22 дитсадки та 36 комплексів «садок-школа». За рік створено 3,5 тис. місць у дошкільних дитячих установах, що покрити 60 % потреби у вільних місцях. Учні та вчителі на 100 % забезпечені шкільними автобусами. Всі школи повністю комп'ютеризовані. На базі профільних підприємств області відкрито кафедри профільних вищих навчальних закладів.

4. В Комплексній екологічній програмі передбачено зменшення до 2015 р. викидів в атмосферу на рівні 30 %. Вже забезпечено скорочення викидів по місту Дніпропетровськ на 15 % завдяки установці електрофільтрів на Придніпровській ТЕС. Цьому процесу сприятиме також виведення за межі міста потоку важких вантажних автомобілів.

Зменшення скидів у води Дніпра на 70 % в межах міста Дніпропетровськ досягнуто за рахунок введення сучасних очисних споруд. Проведена реконструкція водоочисних фільтрів на головному водогоні, що покращило якість води для 2,6 млн жителів області.

Успішно виконується довгострокова екологічна програма Кривбасу, яка є наймасштабнішою за роки незалежності України (розрахована до 2022 року, бюджет – 11 млрд грн.).

5. Модернізація ЖКГ спрямована на встановлення прозорих та обґрунтованих тарифів, створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (в області функціонують 905 новостворених ОСББ), модернізація водо- та газопостачання, впровадження енергозбереження. Вже у 2011 році забезпечено скорочення енерговитрат на подачу води на 10 %. Впроваджуються оптимальні схеми теплозабезпечення, здатні скоротити енерговитрати на 30 %.

6. Доступне і «соціальне» житло. Для працівників бюджетної сфери у 2011 році здано в експлуатацію будинків на 97 квартир в м. Дніпропетровську і на 89 квартир у м. Кривий Ріг. Ведеться будівництво на житловому масиві «Лівобережний-3» нового мікрорайону (16 п'ятиповерхових будинків на 1000 квартир за ціною на 30% нижчою за середньо ринкову). Обсяги введеного в експлуатацію житла збільшилися на 29 %, що перевищує середній показник по Україні.

7. Реформа системи управління. Обласна влада спільно з Національним агентством з питань держслужби та консалтинговою компанією «ХЕЙГРУП» реалізовує проект модернізації державного та місцевого самоврядування та впровадження електронного документообігу; створено 35 дозвільних центрів у кожному місті та районі; створено портал «Відкрита влада».

У 2011 році видано 16069 дозвільних документів, з яких 99,2 % – з додержанням терміну їх видачі (у т.ч. 63,3 % – достроково).

8. Аграрна реформа. Завдання створення агропромислового кластеру охоплює ряд програм, починаючи від підготовки до земельної реформи і включаючи будівництво окремих об'єктів (до кінця 2012 р. в області сільгосп підприємствами планується здати в експлуатацію 11 сучасних овочесховищ та одне фруктосховище, загальна ємність яких становитиме 27,8 тис. тонн та елеватор місткістю 30 тис. тонн зерна). Створюються кооперативи, в першу чергу молочні (будівництво молочних комплексів на 6,8 тис. корів). Планується будівництво оптового ринку сільгосппродукції.

III. МОНІТОРИНГ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ, ПОДІЙ І ЯВИЩ

1. У сфері регіонального управління

Ключовим завданням влади регіону була розробка та всебічне узгодження стратегічного бачення розвитку регіону відповідно до Програми економічних реформ на 2010-2014 рр.

Відповідними управліннями Дніпропетровської ОДА із залученням членів створеної робочої групи підготовлена «Комплексна стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2015 року», яка затверджена 24 червня 2011 року на сесії обласної ради.

Крім того, на сесіях облради затверджено п'ять програм розвитку за окремими напрямками.

Рішенням п'ятої сесії Дніпропетровської обласної ради від 25 березня 2011 № 73-5VI затверджено Програму розвитку земельних відносин і охорони земель у Дніпропетровській області на 2011–2018 роки. Аналогічні програми розвитку земельних відносин і охорони земель вже затверджені у 13 районах та 9 містах області.

Регулярно проводилися засідання розширеної Колегії ОДА із залученням членів створеного в регіоні Комітету економічних реформ, керівників підприємств та наукових установ. Відбулися обговорення стану справ у ключових галузях економіки.

Створене й успішно функціонує комунальне Дніпропетровське інвестиційне агентство, робота якого розглядалась на засіданні Регіонального комітету економічних реформ. Його основні завдання – створення нормативно-правової та довідкової бази для залучення інновацій, супровід низки ключових проектів, що забезпечують виконання прийнятих програм розвитку (на сьогодні забезпечується супровід 31 інвестиційного проекту на загальну суму близько 1,8 млрд дол. США, з яких вже впроваджується 24), в тому числі проекти з практичного формування агропромислового та будівельного кластерів.

Впроваджується нова система соціальної підтримки населення, в тому числі через виїзні мобільні групи з оформлення субсидій і допомоги на місцях. Обсяги виплат на кінець року збільшилися на 23 %, сім'ям з дітьми – на 20 %. У січні-жовтні за субсидіями звернулося 84,4 тис. сімей, надано допомогу на суму 10,6 млн грн. Протягом року субсидії отримали понад 114 тис. сімей.

В області проводиться робота із забезпечення споживачів сільськогосподарською продукцією за цінами виробників. Запроваджено практику ярмарків від сільгоспвиробників – за 6 місяців 2011 року проведено понад тисячу ярмарків у всіх містах та районах області, на яких ціни на продукти у середньому на 10–15 % нижчі за середньоринкові.

Регіон забезпечив проведення ряду загальнодержавних заходів, спрямованих на поживлення економіки держави та міжрегіонального співробітництва.

28 жовтня 2011 р. відбулося виїзне засідання Всеукраїнської громадської організації «Український союз промисловців і підприємців (УСПП) за участю представників ОДА та Комітету економічних реформ регіону. За підсумками обговорення було прийнято Постанову № 03/2011 Правління УСПП «Роль держави у створенні механізмів внутрішнього ринку» та окремо «Про затвердження Положення про Комісію УСПП з питань оборонно-промислового комплексу».

2. У сфері розвитку підприємництва, реального сектору економіки

Створено Регіональний центр сертифікації електронних ключів та корпоративну мережу – від ОДА до кожної місцевої ради. Всі структури мають свої веб-сторінки в мережі Інтернет.

У 2011 році кількість суб'єктів підприємницької діяльності складала понад 185,0 тисяч осіб, у тому числі фізичних осіб-підприємців майже 176,0 тисяч. Чисельність працюючих на малих підприємствах становить 152,0 тисяч осіб.

Створюються нові виробничі об'єкти, серед яких:

– електроплавильний комплекс заводу «Дніпросталь»;

– об'єкти з утилізації твердого ракетного палива та звичайних боєприпасів на Павлоградському хімзаводі.

Розпочато будівництво ряду важливих об'єктів:

- оптового ринку сільгосппродукції;
- логістичного центру на базі аеропорту «Кривий Ріг»;
- сучасного комплексу з повного циклу переробки м'ясної продукції (свинарство);
- підприємства з виробництва біопаливних гранул тощо.

3. Протидія корупції та криміногенна ситуація

В межах обласної програми профілактики злочинності реалізується проект «Безпечне місто». Протягом 2010-2011 рр. для правоохоронних органів придбано 96 спецавтомобілів, обладнаних GPS-навігацією та сучасними засобами зв'язку. Впроваджується автоматизована система «Служба 102», яка забезпечить прибуття нарядів міліції в містах протягом 5–15 хвилин.

У 2011 році розкриття злочинів підвищилося на 7,5 %, а кількість тяжких злочинів зменшилася на 20 %.

Проте кримінальна ситуація залишається складною. За період січень-листопад зареєстровано близько 43 тис. злочинів, на кінець року – 46,9 тис. Виявлено 17,2 тис. осіб, що підозрюються у скоєнні злочинів. Кількість потерпілих від злочинів становила 30,8 тис. осіб (515 громадян – загинули).

Органами прокуратури області розслідувано і направлено до суду 150 кримінальних справ про злочини з ознаками корупційних дій. До кримінальної відповідальності притягнуто 165 осіб, серед яких посадові особи органів місцевого самоврядування – 32, працівники органів МВС – 30 та державної податкової інспекції – 16.

4. Політичне та суспільне життя

Помітної активності у 2011 році місцеві осередки політичних партій майже не проявляли. Це було зумовлено як стабілізацією політичного поля після виборів до місцевих органів влади, так і недостатньою реальною впливовістю більшості партій. Питому вагу партій ілюструє склад обласної ради, в якій присутні 8 політичних сил. Із 140 депутатських місць в обласній раді 92 посідають представники Партії регіонів, 12 – Сильної України, 11 – КПУ, ВО «Батьківщина» – 9, Фронту Змін – 7, України майбутнього – 4, Народної партії – 3, ВО «Громада» – 2.

Довіра населення до політичних партій загалом невисока, рейтинги засвідчують зниження кількості прихильників основних політичних сил. За даними соціологічних досліджень у регіоні, проведених компанією Research & Branding Group, рейтинг основних партій (за кількістю їх прихильників у регіоні) виглядає наступним чином: Партія Регіонів, БЮТ, Сильна Україна, КПУ, Фронт Змін, ВО Свобода.

При цьому незалежно від політичних симпатій жителів Дніпропетровщини хвилюють, насамперед, життєво важливі питання – пенсійна реформа, зростання цін на продукти та житлово-комунальні послуги, доступність лікування та освіти. Нагальною залишається необхідність проведення назрілих реформ (земельної, адміністративної) та здійснення подальшої дерегуляції підприємницької діяльності.

ВИСНОВКИ

Аналіз даних моніторингу дозволяє визначити наступні **ризики збалансованому розвитку регіону:**

– втрата зовнішніх ринків підприємствами традиційних для регіону галузей (гірничодобувна, металургійна і металообробна, хімічна), що призводить до зменшення реалізованої продукції цими підприємствами і, відповідно, створює загрозу рецесії економіки;

– недостатні темпи нарощування обсягів виробництва високотехнологічної продукції, перш за все базовими підприємствами, що не забезпечує компенсацію можливої втрати ринків;

- зменшення обсягів виробництва окремих видів харчової промисловості;
- зниження обсягів перевезень вантажів авіаційним та річковим транспортом;
- високий рівень тіньової економіки;
- складна криміногенна ситуація.

Напрями поглиблення реформ

1. Започатковані в регіоні реформи мають важливе значення для його соціально-економічного розвитку. Проте їх подальше впровадження можливе лише при збереженні досягнутих рівнів реалізації продукції як необхідної умови формування бюджетних надходжень.

Збереження та розширення зовнішніх ринків підприємствами традиційних галузей потребує послідовного впровадження передових технологій, заходів енергозбереження, оновлення основних фондів. Необхідні для такого розвитку інвестиції визначаються інвестиційною політикою власників підприємств, що потребує тісної співпраці регіональної влади з власниками базових підприємств регіону.

Збиткові підприємства, що перебувають у державній власності, потребують приватизації, яка має сприяти залученню інвестицій.

2. Важливими напрямами забезпечення подальших реформ є:

- впровадження політики імпортозаміщення, що може покращити баланс зовнішньої торгівлі, в тому числі у сфері виробництва високотехнологічної продукції;
- державний протекціонізм по відношенню до виробників високотехнологічної продукції, сприяння збільшенню замовлень для таких підприємств, серед яких і базові підприємства ракетно-космічної галузі;
- створення інноваційних кластерів промислових підприємств, НДІ та навчальних закладів.

3. Необхідність проведення цільових моніторингів з оперативним аналізом поточних результатів за напрямами:

- ситуація в банківській сфері (кількість відділень та службовців, обсяги кредитів та депозитних вкладів);
- рівень тінізації економіки;
- наявність фіктивних підприємств (реєстрація-ліквідація протягом короткого періоду) як ознака відмивання тіньового капіталу;
- ситуація на ринку праці.

4. Забезпечення прозорості регіональної влади шляхом активного інформування населення про її діяльність, обсяги надходжень і видатків місцевого бюджету, проблеми і здобутки регіону.

Першочергові завдання органів місцевої влади

Довгострокові завдання передбачені чинною Комплексною стратегією розвитку Дніпропетровської області до 2015 року.

На 2012 рік до реалізації визначені наступні завдання:

1. В межах реалізації пілотного проекту з модернізації системи охорони здоров'я передбачене подальше оновлення парку автомобілів «швидкої допомоги» та створення 14 додаткових бригад. Зміцнення закладів вторинної та третинної допомоги.

2. В межах національного проекту «Нове життя – нова якість охорони материнства та дитинства» розпочне роботу сучасний регіональний перинатальний центр, розрахований на 4 тис. пологів на рік; почне функціонувати оздоровчий реабілітаційний центр для дітей-сиріт, дітей з багатодітних та малозабезпечених сімей.

3. Запланована подальша реалізація пріоритетних інфраструктурних проектів – будівництво другої черги об'їзної дороги та метрополітену.

4. 2012 рік визначено Президентом України як «Рік спорту та здорового способу життя». В області за рахунок обласного бюджету буде обладнано 100 спортивних майданчиків, розпочнуться будівництво льодової арени у м. Кривий Ріг, реконструкція стадіону «Трудові резерви» в обласному центрі та підготовка об'єктів до проведення

чемпіонату «Євробаскет – 2015». Триває реалізація програми розвитку спортивної інфраструктури області.

5. В межах проекту з удосконалення місцевого врядування заплановано перетворити дозвільні центри на інформаційно-ресурсні, де можна буде отримати не лише адміністративні послуги, а й необхідну інформацію.

6. Планується проведення заходів, присвячених святкуванню 80-річчя області, які включатимуть популяризацію досягнень та завдань подальшого розвитку регіону, формування у мешканців патріотизму та гордості за свій край.

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

I. ЕКОНОМІЧНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Розвиток економіки Донецької області у 2011 р. характеризувався продовженням позитивних тенденцій у базових галузях та поліпшенням стану соціального сектору.

Фактичний обсяг реалізованої промислової продукції у 2011 р. склав 246066,6 млн. грн. Темпи зростання *промислового та сільськогосподарського виробництва* за досліджуваній період становили 13,1 % та 17,7 % відповідно у порівнянні з 2010 р. Зростання у промисловості зумовлене поліпшенням фінансування та активізацією попиту на продукцію галузей, орієнтованих на експорт.

За підсумками 2011 р. спостерігалось збільшення виробництва продукції в усіх галузях промисловості за винятком підприємств легкої промисловості, де на фоні зменшення рівня платоспроможності скорочення виробництва склало 15,3 %. Загальний індекс у добувній промисловості склав 119,7 %, у переробній – 112,5 %, у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та водопостачання 108,2 %.

Позитивної динаміки досягнуто у сфері залучення *інвестицій в основний капітал*. Даний показник у фактичних цінах за січень-листопад 2011 р. становив 11936,8 млн грн., що на 55,3 % більше, ніж у аналогічному періоді 2010 р. За таких умов темпи зростання обсягу виконаних будівельних робіт становили 138,7 % (7559 млн грн.). Обсяг *будівельних робіт*, виконаних за контрактами підяду, а також господарським способом за січень-грудень 2011 р., склав 8,9 млрд грн., що на 36 % більше, ніж за 2010 р. Значно зросло інвестування об'єктів Євро-2012: авіаційного транспорту, включно з його інфраструктурою, – в 4,1 разу, готельного господарства – в 4 рази, залізничного транспорту – в 2,7 разу, автомобільного і міського електричного транспорту – в 2,2 разу, спортивних об'єктів – у 1,6 разу.

Станом на 1 грудня 2011 р. в рамках 25 інвестиційних проектів, схвалених Радою з питань спеціальних економічних зон та спеціального режиму інвестиційної діяльності в Донецькій області, надійшло 24,3 млн дол. США. 50 підприємств реалізували 65 інвестиційних проектів на загальну суму 1786 млн дол. США. За рахунок впровадження зазначених інвестиційних проектів вироблено продукції та надано послуг загальною вартістю 2557,9 млн грн., в тому числі поставки продукції на експорт склали 1133,6 млн грн.

У аналізованому періоді зберігається позитивна динаміка *в експортній діяльності регіону*. Обсяг експорту товарів зріс на 31 % у порівнянні з 2010 р.; імпорту товарів – на 50,7 %; експорту послуг – на 11,8 %; імпорту послуг – на 18,4 %. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі склало 12667 млн дол. США, в якому частка операцій з товарами сягає 99,3 % (12575 млн дол. США), а операцій з надання послуг – 0,7 % (92,3 млн дол. США).

За підсумками січня-листопада Донецька область втратила 8 позицій у *рейтингу соціально-економічного розвитку регіонів*. За складовими оцінки станом на 1 листопада 2011 р. регіон займає:

- економічний розвиток – 10 місце;
- інвестиційна, наукова та інноваційна діяльність – 6 місце;
- державні фінанси – 19 місце;
- споживчий ринок – 21 місце;
- населення та ринок праці – 13 місце;
- житлово-комунальне господарство – 18 місце;

- рівень злочинності – 17 місце.

Внутрішній розвиток Донецького регіону характеризується *диспропорціями між периферійними територіями та містами з інвестиційним капіталом* (центрами розвитку). Згідно порівняльного аналізу соціально-економічного стану окремих міст обласного значення найбільш розвиненими є: м. Донецьк (1 місце), м. Красноармійськ (2 місце), м. Докучаєвськ (3 місце), м. Горлівка (4 місце). Найбільш проблемними є: м. м. Жданівка (25 місце), м. Дебальцеве (26 місце), м. Дзержинськ (27 місце), м. Селидове (28 місце). Д.

Серед головних причин диспропорцій в соціально-економічному розвитку міст та районів можна визначити наступні:

- вплив капіталу у більш рентабельні сектори економіки та погіршення на цьому фоні ситуації у сільських районах;
- недостатнє фінансування програм соціального розвитку регіону;
- зосередження промислових комплексів на незначній території Донецької області та закриття малих низькорентабельних шахт.

Соціальна сфера регіону

В комплексі з позитивними тенденціями розвитку економіки Донецької області та поліпшенням кон'юнктури на світовому ринку спостерігається збільшення *реальної середньомісячної заробітної плати* на 10,9 %.

Чисельність *незайнятих громадян* на кінець 2011 року склала 28 тис. За 2011 рік було працевлаштовано 54,5 тис. осіб, що порівняно з попереднім роком більше на 8,2%. *Рівень безробіття населення за методологією МОП* складає 8,7 %.

Особливості реалізації Угоди щодо регіонального розвитку Донецької області між Донецькою обласною радою та Кабінетом міністрів України

За підсумками 2011 р. завершено черговий етап реалізації Угоди щодо регіонального розвитку Донецької області, укладеної 15 вересня 2007 р. Угода передбачає узгоджену діяльність сторін протягом 2007 – 2011 років щодо здійснення спільних заходів центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування з реалізації в регіоні Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року, а також Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 року. За інформацією Донецької обласної ради, реалізація проектів в рамках Угоди забезпечила зростання загального обсягу промислового виробництва у порівнянних цінах на 5,0 %, реалізації продукції в діючих цінах – на 12,6 млрд грн., валової продукції сільського господарства по всіх категоріях господарств в порівнянних цінах 2005 року – на 1,9 %, фонду оплати праці - на 3,0 млрд грн., середньомісячної заробітної плати - на 11,8 %, надходжень податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів – на 7,8 %, скорочення податкового боргу – на 10,0 %, зменшення заборгованості з виплати заробітної плати працівникам економічно активних підприємств – на 41,8 % тощо.

У травні 2011 року Донецькою обласною радою затверджено оновлений проект Угоди на 2012-2015 роки, який знаходиться на розгляді у Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. У новій Угоді головним напрямом визначено створення умов, необхідних для реструктуризації базових галузей економіки регіону, розвитку на території високотехнологічного, наукомісткого виробництва, впровадження ресурсо і енергозберігаючих технологій. Угодою передбачається, що обсяг фінансування, необхідний для реалізації заходів, складе 2,3 млрд гривень. У тому числі частка державного бюджету складе 1,8 млрд гривень, з місцевого бюджету - 285,6 млн гривень, внесок приватних інвесторів становитиме 250,5 млн гривень.

Таким чином, у 2011 р. розвиток регіону визначався наступними позитивними чинниками:

- залучення додаткового обсягу іноземних інвестицій для формування

інфраструктури регіону під проведення Євро-2012;

- поліпшенням зовнішньоторговельної діяльності та стабілізацією попиту на промислову продукцію на світових ринках;
- активною діяльністю та координованістю дій між центральними органами влади та Донецькою обласною державною адміністрацією.

Негативні тенденції, які активізувалися наприкінці 2011 р.:

- зменшення темпів приросту обсягів виробничої продукції у порівнянні з аналогічним періодом 2010 р.;
- збільшення обсягу імпорту товарів та послуг при порівняно меншому зростанні експорту виробничої продукції;
- загострення ситуації з розрахунками за спожиті електроенергію та природний газ;
- збільшення терміну повернення дебіторської заборгованості;
- збільшення рівня безробіття щодо аналогічного періоду 2010 р.

II. РЕГІОН У СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ КРАЇНИ

В області послідовно реалізується Програма економічних реформ на 2010-2014 роки „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”. Найбільш актуальними на кінець 2011 року стали напрямки реформування житлово-комунального господарства, реформа медичного обслуговування, модернізація інфраструктури та базових секторів у регіоні.

1. У сфері реалізації реформи ЖКГ Регіональним комітетом з економічних реформ розпочато впровадження Програми будівництва (придбання) доступного житла в Донецькій області на 2011-2017 роки, а також реалізацію проекту «Будуємо разом» (будівництво малоповерхових індивідуальних житлових будинків у Старобешівському районі). Внаслідок реформи відбувається поступове збільшення кількості об'єднань співвласників багатоквартирних будинків у Донецькій області з 2,3 % у 2005 році до 16 % у 2011 році.

Для області важливою регіональною проблемою залишається водопостачання – це одне із завдань в рамках реформи. В цьому напрямі розпочато роботу щодо залучення міжнародних партнерів. Зокрема, Донецькою обласною радою розроблено новий проект Угоди з Кабінетом міністрів України на 2012-2015 роки, в якому передбачено комплекс заходів щодо модернізації та реконструкції каналу «Сіверський Донець – Донбас», що забезпечить стабільність постачання питною водою населення низки регіонів України (Донецька, Луганська, Харківська) та двох областей Російської Федерації (Ростовська та Белгородська). З метою вирішення проблем водопостачання здійснюються інноваційно-інвестиційні пілотні проекти «Модернізація системи водовідведення м. Донецьк»; «Реконструкція Слов'янської фільтрувальної станції»; «Створення сучасної комплексної системи водопостачання та водовідведення м. Мар'їнка». Зокрема, в рамках «Реконструкції Слов'янської фільтрувальної станції» залучено світового лідера в сфері очищення питної води й виробництва ультрафільтраційних мембран – голландську компанію «Норіт Ікс-фло».

2. У напрямі модернізації інфраструктури та базових секторів економіки впродовж 2011 р. було створено перше в Україні підприємство з виробництва вітрових енергоустановок потужністю 2,5 МВт та вище (LLC «Fuhrlander Wind Technology», м. Краматорськ). Проводиться робота з реалізації інвестиційних програм енергопостачальних компаній області в частині модернізації мережевого господарства та обладнання. Здійснено запуск виробництва вітряної електроенергії шляхом будівництва 43 вітроенергетичних установок «Fuhrlander» потужністю 2,5 МВт кожна у Новоазовському районі Донецької області (введено в дію 10 вітроустановок).

У напрямку впровадження Концепції розвитку та функціонування транспортної інфраструктури області триває робота над реконструкцією залізничного вокзалу на ст. Донецьк.

3. У напрямі **реформування медичної галузі** та в в рамках Національного проекту «Нове життя» передбачено реалізацію інвестиційного проекту «Створення та оснащення сучасним обладнанням обласного та 7 регіональних перинатальних центрів другого рівня на базі існуючих лікувально-профілактичних закладів Донецької області». Донецька обласна рада виділила 183 млн грн. на придбання медичного автотранспорту та обладнання для лікувальних установ області у 2012 році.

Проблеми та перешкоди реалізації реформ у регіоні:

1. Хвиля соціальних протестів за участю медичних співробітників закладів, які реорганізуються, та населення територій.

2. Недостатній рівень фінансування закладів охорони здоров'я області – первинна ланка охорони здоров'я, на яку припадає 80 % обсягу медичної допомоги, отримує лише 30 % фінансування.

3. Відсутність інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення щодо реалізації реформ, зокрема, роз'яснення схеми територіального розташування реформованої структури медичних закладів (госпітальні округи).

4. Відсутність дієвих важелів, які б змушували власників ОСББ сплачувати за житлово-комунальні послуги, невирішеність процедури передання та ремонту будівель.

ІІІ. МОНІТОРИНГ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ, ПОДІЙ І ЯВИЩ

1. У сфері регіонального управління:

Прийняття Донецькою обласною радою стратегічних документів щодо регіонального розвитку:

- Бюджету Донецької області на 2012 рік;

- Програми будівництва, реконструкції і модернізації інфраструктури по Донецькій області на 2012-2015 роки;

- Регіональної програми забезпечення збереження документів Національного архівного фонду України в Донецькій області на 2011-2015 роки;

- Програми створення страхового фонду Донецької області на 2011-2015 роки.

Важливо зазначити, що затверджений бюджет Донецької області на 2012 рік було збільшено на 2,2 млрд грн. у порівнянні з бюджетом на 2011 рік. Новий бюджет є соціально орієнтованим – спрямованим на збільшення заробітних плат працівникам бюджетних організацій.

Більшість зазначених у регіональних програмах розвитку заходів є масштабними і потребують значних, постійних і довготривалих капіталовкладень, а це неможливо без збільшення обсягів інвестицій в галузі, які обслуговують економіку області, та без акумуляції коштів з різних джерел.

2. У сфері міжрегіонального співробітництва:

1. 28 вересня 2011 р відбулося підписання Угоди про міжрегіональне партнерство між Донецькою та Дніпропетровською обласними радами та обласними державними адміністраціями.

19 жовтня 2011 р. підписано Угоду про співробітництво між Полтавською і Донецькою обласними державними адміністраціями і обласними радами.

22 грудня 2011 р. підписано Угоду про торгівельно-економічне, науково-технічне та соціально-гуманітарне співробітництво між Запорізькою і Донецькою облдержадміністраціями.

2. 22 листопада 2011 р. делегація Донецької області за участю начальника Головного управління регіонального розвитку, залучення інвестицій і зовнішньоекономічних відносин, представників громадських організацій, бізнес-структур взяла участь у четвертому сесійному засіданні Робочої групи «Національного Конвенту України щодо ЄС» «Регіональний вимір євроінтеграційної стратегії України: регіональний розвиток та міжрегіональне співробітництво» у м. Харків. Під час роботи обговорено євроінтеграційну стратегію України, стратегію розвитку Східного регіону, готовність

регіонів до інтеррегіонального співробітництва з регіонами ЄС та міжрегіонального співробітництва як платформи для співпраці з регіонами ЄС.

3. Тенденції міжнародного співробітництва:

У рамках поглиблення стратегічного міжнародного співробітництва між Україною і Польщею 21 жовтня 2011 р. керівництво Донецької області провело зустріч з Надзвичайним і Уповноваженим Послом Республіки Польща в Україні та генеральним консулом Республіки Польща в Харкові, в ході якої обговорювалися питання реформування місцевого самоврядування, а також питання впровадження енергозберігаючих технологій в Донецькій області за участі польських експертів. У вересні 2011 р., делегація Донецької області на чолі з головою Донецької обласної ради взяла участь у роботі постійної Конференції місцевих і регіональних органів влади Комітету Регіону для Східного Партнерства, а також у засіданні Комітету Регіонів в рамках головування Польщі в Європейському Союзі.

Керівництво Донецької області розраховує на отримання методичної допомоги з боку Польської сторони у підготовці проектів і, у перспективі, на фінансування Євросоюзом проектів, які реалізуються на території Донецької області.

В цілому протягом 2011 р. спостерігалось поглиблення співробітництва між Польщею і Донецькою областю. Так, обсяг зовнішньої торгівлі товарами за перші 7 місяців склав 371,6 млн дол. США, у тому числі на експорт з області припало 326,1 млн дол. США, на операції з імпорту – 45,5 млн дол. США. Питома вага Польщі в загальному зовнішньоторговельному обороті Донецької області за цей період склала 2,9 %, а у зовнішньоторговельному обороті області з країнами Європи – 9,2 %.

4. У сфері розвитку малого підприємництва:

Продовжує діяти регіональна програма підтримки малого підприємництва в Донецькій області на 2011-2012 роки, затверджена рішенням обласної ради від 29 березня 2011 р. № 6/3-51, що є механізмом реалізації Регіональної стратегії розвитку малого та середнього бізнесу в Донецькій області на період до 2016 року. Програму розроблено з урахуванням завдань та положень Програми економічних реформ на 2010-2014 роки, Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 року. Головною метою Програми є підвищення ролі малого бізнесу в структурній перебудові економіки регіону та формуванні середнього класу. Протягом 2011 р. було проведено роботу з дерегуляції підприємницької діяльності, забезпечення фінансово-кредитної, матеріально-технічної, інформаційно-консультаційної, кадрової підтримки малого підприємництва.

Координаційною радою Донецької облдержадміністрації з питань розвитку підприємництва протягом 2011 року проведено 2 засідання, на яких розглянуто проблемні питання, що виникають при практичному застосуванні норм Податкового кодексу України; інформацію про вжиті Урядом заходи, спрямовані на поліпшення підприємницького середовища в Україні; питання організації регіонального конкурсу «Підприємець року» та інші.

З метою залучення суб'єктів господарювання, громадських організацій підприємців, об'єднань підприємців до участі у реалізації в області державної регуляторної політики і державної політики у сфері підприємництва, запровадження прозорого механізму їх участі у підготовці проектів розпоряджень голови облдержадміністрації з питань підприємницької діяльності створено регіональну раду підприємців в Донецькій області.

У 2011 році розпочало роботу комунальне підприємство «Донецький обласний координаційний центр підтримки підприємництва». Продовжує активно працювати Регіональний фонд підтримки підприємництва у Донецькій області. В області залучено та реалізується проект міжнародної технічної допомоги Німецького товариства з міжнародного співробітництва GIZ «Програма сприяння економічному розвитку та зайнятості в Україні». Одним з напрямів роботи є покращення бізнес-середовища регіону. Проект реалізується у співпраці з облдержадміністрацією із залученням Донецького

обласного центру зайнятості, Регіонального фонду підтримки підприємництва по Донецькій області, Донецької торгово-промислової палати, Донецької обласної Ліги ділових та професійних жінок та інших підприємницьких об'єднань.

Регіональний фонд підтримки підприємництва спільно з Донецькою громадською організацією «Агентство розвитку місцевого самоврядування» в рамках реалізації проекту міжнародної технічної допомоги GIZ здійснив громадську експертизу регуляторної діяльності органів місцевого самоврядування у містах Артемівськ, Горлівка, Макіївка, Красноармійськ, Краматорськ, за результатами якої надані рекомендації органам місцевого самоврядування щодо прийняття регуляторних актів.

За підтримки проекту GIZ продовжував свою роботу проект «Створення умов для розвитку сімейного бізнесу в Україні на базі Донецької області», який Донецька обласна Ліга ділових та професійних жінок реалізовувала у співпраці з Донецькою міською громадською організацією «Альянс». Проведено низку комунікативних заходів, на яких були розроблені і прийняті рекомендації за результатами громадського обговорення проекту Закону України «Про сімейне підприємництво».

5. Тенденції суспільно-політичного розвитку:

З метою залучення громадян до участі в управлінні державними справами, надання можливості для їх вільного доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості в діяльності цих органів розпорядженням голови облдержадміністрації створено Громадську раду. Протягом 2011 року було проведено чотири засідання Громадської ради, в тому числі з обговорення нагальних питань, які перешкоджають розвитку підприємницької діяльності, обговорення програм реформ в області.

Наприкінці 2011 року регіон відзначився низкою соціальних протестів, які, попри різні причини, об'єднувало незадоволення реалізацією реформаторського курсу у державі. Найбільш гострими стали акції протесту ветеранів Афганістану, дітей війни, ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС. З метою зменшення соціального напруження в області, яке виникло внаслідок проведення довготривалих протестів, Донецькою обласною державною адміністрацією 23 листопада 2011 р. було підписано Меморандум про співробітництво з Донецькою обласною організацією Української спілки ветеранів Афганістану та Меморандум про взаємну співпрацю з Донецькою обласною організацією Всеукраїнської громадської організації «Союз Чорнобиль». В рамках Меморандумів передбачається співпраця у реалізації заходів, спрямованих на соціальний захист прав і інтересів ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС, ветеранів Афганістану та інших локальних воєн та конфліктів. Проте припинення акції протестів чорнобильців стало можливим лише після виділення з обласного бюджету коштів для компенсації державних пільг та доплат до пенсій.

ВИСНОВКИ

Ризиками збалансованого розвитку регіону у 2012 р. є такі:

- збільшення розшарування рівня життя населення віддалених населених пунктів, центральних районів та міст з виробничими потужностями (м. Донецьк, м. Красноармійськ, м. Докучаєвськ, м. Горлівка, м. Краматорськ, м. Маріуполь, м. Артемівськ);
- зосередження капіталу в найбільш перспективних з точки зору економічного розвитку районах області;
- поглиблення соціально-економічного відставання сільських територій.

Напрями поглиблення реформ у регіоні:

- посилення інформаційної та пропагандистської роботи щодо пояснення необхідності і наслідків реформ, а також постійний моніторинг і висвітлення не лише позитивних результатів реформи, але й проблемних точок та ймовірних ризиків;
- визначення чітких критеріїв моніторингу реформ, особливо у частині фінансових

витрат, частки державних фондів, місцевих бюджетів та інвестицій;

- впровадження правових гарантій, спрямованих на працевлаштування працівників, які вивільняються у зв'язку із медичною реформою.

Першочергові завдання місцевих органів влади у економічній і соціальній сферах:

- сприяння модернізації та реконструкції промислових потужностей області, впровадженню інноваційних, науково-технічних розробок і заходів щодо енергозбереження;

- розв'язання екологічних та соціальних проблем територій, на яких закриваються вугільні шахти;

- сприяння підвищенню конкурентоспроможності агропромислового виробництва шляхом збільшення обсягів капітальних інвестицій;

- здійснення заходів щодо підготовки інфраструктури області до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу;

- забезпечення соціального партнерства та відповідальності влади, профспілок, роботодавців у вирішенні соціально-економічних проблем регіону;

- активізація роботи щодо підвищення рівня розрахунків за спожиті електроенергію та природний газ.

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ

I. ЕКОНОМІЧНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

Тенденції соціально-економічного розвитку Закарпатської області у 2011 р. залишалися практично незмінними і повторюють ситуацію 2010 року.

Закарпатська область демонструє позитивну динаміку за такими показниками:

- *приріст валового виробництва продукції сільського господарства* в усіх категоріях господарств склав 6,0 % порівняно з 2010 р.;

- *зростання обсягу інвестицій в основний капітал* в січні-вересні склало 24,8 % (по Україні на 21,2 %). Обсяг освоєних інвестицій в основний капітал склав 1880,8 млн грн. Основним джерелом фінансування у поточному році були кредити банків та інші позики, на які припадає 27,9 % усіх вкладень, власні кошти підприємств та організацій (25,8 %) та кошти населення на індивідуальне житлове будівництво (21,7 %). 42,1 % загального обсягу інвестицій вкладено у розвиток промислових підприємств; 24,0 % – у торгівлю, операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг і надання послуг підприємцям; 13,1 % – у ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку тощо;

- *зростання обсягу експорту товарів* за січень-грудень 2011 р. на 20,8 % (по Україні – на 33,1 %). За цей період було експортовано товарів на суму 1397,4 млн дол. США; основними країнами-партнерами Закарпаття у експорті товарів стали Угорщина, Російська Федерація, Австрія, Словаччина і Німеччина (на частку цих країн сукупно припадає 80 % експорту товарів за вказаний період);

- *зниження рівня зареєстрованого безробіття населення*. Рівень зареєстрованого безробіття в області станом на 1 січня 2012 р. склав 1,6% чисельності населення працездатного віку проти 1,8% на цю ж дату 2011 р.

За іншими ключовими соціально-економічними показниками спостерігається негативна динаміка, зокрема:

- *скорочення обсягу випуску промислової продукції* у січні-грудні на 0,4 %, порівняно аналогічним періодом 2010 р., при цьому, у 2010 р. промислове виробництво зростало помітними темпами;

- *скорочення обсягів перевезень транспортними організаціями області*. За 2011 р. перевезено 4,3 млн тонн вантажів та 54,8 млн пасажирів, що менше обсягу 2010 р. на 4,3 % та 6 % відповідно;

- *зменшення обсягу залучених прямих іноземних інвестицій*: протягом 2011 р. вплив іноземного капіталу склав 15,2 млн дол. США, а загальна сума накопичених іноземних інвестицій станом на 31.12.2011 р. склала 349,2 млн дол. США.;

- *зростання обсягу імпорту товарів* за січень-листопад на 47,1 % порівняно з аналогічним періодом 2010 р., що удвічі перевищує темпи зростання експорту;

- *скорочення обсягу виконаних будівельних робіт* будівельними організаціями усіх форм власності на 5 % порівняно з 2010 р. Це стало наслідком скорочення обсягів робіт підприємств, що займаються зведенням будівель (переважно це будівництво житлових будинків), доріг та водних споруд в області. Разом з тим зросли обсяги робіт на будівництві магістральних трубопроводів, ліній зв'язку та енергопостачання, мостів, шляхових естакад, тунелів. За січень-листопад в області виконано будівельних робіт на суму 346,1 млн грн.;

- *зростання заборгованості підприємств з виплати заробітної плати* на 13,2 %

(станом на 1 грудня 2011 р., порівняно з 1 січня 2011 р.); сума заборгованості становила 14,7 млн грн. Основними боржниками з виплати заробітної плати стали економічно активні промислові та сільськогосподарські підприємства

За підсумками січня-вересня 2011 року область зайняла **18-те місце** в загальнодержавній оцінці результатів діяльності України проти 7-го - у січні-вересні 2010 р. При цьому, за 6 показниками з 35 область займає **лідуючі позиції**: за приростом чисельності населення (**1 місце**), рівнями оплати спожитих природного газу та електроенергії (**2 місце**), темпами погашення заборгованості за внесками до Пенсійного фонду (**3 місце**), рівнем злочинності в розрахунку на 10 тис. осіб населення (**3 місце**) та індексом споживчих тарифів на житло, воду, електроенергію, газ і інші види палива (**4 місце**).

Розвиток адміністративно-територіальних одиниць регіону відзначається значними диспропорціями, зокрема:

- за обсягами реалізованої промислової продукції у 2011 р. найвищі показники демонструють Ужгородський район (понад 40 % усієї реалізованої продукції), м. Мукачеве (10 %); найнижчі – Воловецький (0,1 %), Міжгірський (0,4 %) та Берегівський (0,6 %) райони;

- за територіальним розподілом залучених з початку 2011 року *ПП* найбільша частка припадає на Мукачівський район (37,7 %), порівняно з 7,3 % у Великоберезнянському, 6,2 % у Виноградівському, 6,0 % у Ужгородському, 5,4 % у Берегівському та 3,0 % у Свалявському районах тощо;

- за розміром середньомісячної заробітної плати значними є розриви між м. Чоп (3006 грн.), м. Ужгород (2333 грн.) та Ужгородським районом (2299 грн.), з одного боку, та Іршавським (1616 грн.), Берегівським (1706 грн.) та Свалявським (1743 грн) районами – з іншого.

Загалом, лідируючі позиції за рівнем соціально-економічного розвитку зберігають Ужгородський та Мукачівський райони; замикають рейтинг гірські райони області.

В цілому розвиток регіону в 2011 році визначався наступними чинниками:

- близькістю до прикордонних регіонів суміжних країн-членів ЄС, що призводить до посиленої міграції у сфері трудових відносин, прикордонної торгівлі, гуманітарних контактів, переміщення на територію виробничих потужностей та складального виробництва, світового та європейського аутсорсингу;

- необхідністю постійної реалізації державних і регіональних програм подолання наслідків природних та техногенних лих, збереження унікального природного середовища українських Карпат.

II. РЕГІОН У СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ КРАЇНИ

Протягом звітнього періоду відбулося 9 засідань обласного Комітету з економічних реформ та 18 засідань робочих підгруп (всього утворено 22 робочі підгрупи) згідно із затвердженим графіком, в т.ч. розширене засідання Закарпатського обласного Комітету економічних реформ за участі Президента України (19 травня 2011 р.).

В результаті роботи підгрупи «*Поглиблення торгово-економічного співробітництва з країнами СНД та іншими перспективними торговими партнерами*» було встановлено партнерські зв'язки між Закарпатською областю та Ханті-Мансійським автономним округом – Югри Російської Федерації.

Завдяки проведеній роботі підгрупи «*Розвиток туризму та рекреації*» значного успіху за останній період досягнуто в туристично-рекреаційній сфері, зокрема в процесі реалізації інвестиційних проектів на базі використання мінеральних і термальних вод. Введено в експлуатацію 3 санаторії європейського рівня: ТОВ «Сузір'я» (Свалявський р-н), санаторний комплекс «Термал Стар» (Ужгородський р-н), санаторій «Карпатія» (Хустський р-н); на завершальній стадії – санаторно-курортний комплекс «Деренівська купіль» (Ужгородський р-н) та ЗАТ «Джерела Міжгір'я» (Міжгірський р-н).

Розроблені та проходять погодження проекти розвитку пріоритетних гірських територій. Особливістю цих проектів є поєднання створення ландшафтних парків із збереженням екології регіону з розбудовою потужних гірськолижних комплексів: «Петрос» (Рахівський р-н), «Синяк» (Мукачівський р-н), «Полонина Руна» (Перечинський р-н), «Боржавські полонини» (Міжгірський р-н).

За безпосередньої участі робочої підгрупи «Розвиток сільського господарства» та на виконання Програми розвитку українського села на період до 2015 року розглянуто та схвалено проект положення облдержадміністрації «Розбудова інституційної спроможності Закарпатської обласної державної адміністрації щодо розроблення Програми розвитку сільських територій Закарпатської області», яка реалізується в рамках Проекту розроблення та впровадження публічної політики в Україні. З метою розвитку базових галузей сільського господарства, його технічного переоснащення, розвитку аграрного ринку та соціально-гуманітарних питань АПК, виконання Національного проекту «Зерно України» розроблено, розглянуто та схвалено робочою підгрупою і прийнято обласною радою Програму розвитку та підтримки галузі рослинництва на 2012-2015 роки, яка включає в себе 8 пріоритетних напрямків підтримки з місцевих бюджетів із загальним щорічним бюджетом понад 37 млн грн.

Крім того, у Закарпатській області готується до виконання низка інвестиційних проектів, які є складовими Національних проектів, зокрема:

• **В рамках проекту «Нова енергія»:**

- «Програма комплексного використання водних ресурсів річок Закарпатської області»;
- «Впровадження на території Закарпатської області провідних технологій по скрапленню природного газу (проект LNG)»;
- «Будівництво та експлуатація заводу глибокої переробки кукурудзи в паливний етанол та ізоглюкозани сиропа»;
- «Сонячна енергетика: впровадження лінії з виробництва сонячних батарей на заводі ТОВ «Джейбіл Сьоркіт Юкрейн Лімітед» потужністю 25 тис. батарей на місяць».

• **В рамках проекту «Нова інфраструктура»:**

- «Будівництво інженерних мереж та виробничих потужностей у формі української частини дзеркальних транскордонних індустріальних парків з елементами логістики на українсько-угорському, українсько-словацькому та українсько-румунському кордонах»;
- «Створення Міжнародного аеропорту «Мукачево» шляхом реконструкції колишнього військового аеродрому»;
- «Будівництво інженерних мереж і виробничих потужностей у формі індустріального парку «Соломоново»;
- «Судноплавство по р. Тиса».

• **В рамках проекту «Нова якість життя»:**

- «Якісна вода» – «Реконструкція діючих Ужгородської та Оноківської малих гідроелектростанцій»
- «Чисте місто» – Будівництво заводів з переробки сміття компанією «AVE Grupp Austria».
- «Нове життя – нова якість охорони здоров'я матерів та дітей» – будівництво обласного перинатального центру;
- «Відкритий світ» – «Розробка та впровадження апаратного забезпечення задля створення сучасних електронних освітніх ресурсів на ТОВ «Джейбіл Сьоркіт Юкрейн Лімітед».

• **В рамках проекту «Олімпійська надія – 2022»:**

- Створення спортивно-туристичної інфраструктури на території Закарпатської області («Боржавські полонини», «Полонина Руна», «Синяк», «Петрос»).

III. МОНІТОРИНГ РІШЕНЬ, ПОДІЙ І ЯВИЩ

1. У сфері регіонального управління:

• Затвердження Закарпатською обласною радою низки стратегічних документів регіонального рівня:

- Програми економічного і соціального розвитку Закарпатської області на 2011 р.;
- Програми підтримки малого підприємництва в області на 2011 – 2012 рр.;
- Програми формування позитивного Міжнародного інвестиційного іміджу та залучення іноземних інвестицій у Закарпатську область на 2011-2015 роки;
- Програми створення наукового парку «Ужгородський національний університет»;
- Програми забезпечення розвитку освіти, культури, традицій національних меншин області на 2011-2015 роки;
- Програми реалізації в області державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2011 – 2015 роки;
- Програми протиепідемічних заходів та боротьби з інфекційними хворобами в області на 2012 – 2016 роки.
- Рішення «Про заходи щодо реалізації в області національного проекту «Олімпійська надія - 2022 – створення спортивно-туристичної інфраструктури» (№ 312 від 4 листопада 2011 року).

• Підписання Угоди про співробітництво між Закарпатською обласною державною адміністрацією, Закарпатською обласною радою та Державним агентством з інвестицій та управління національними проектами України (25 листопада 2011 р.), яка передбачає створення належних умов для залучення інвестицій в економіку області та впровадження національних проектів на її території, зокрема, будівництво гірськолижних комплексів в Рахівському, Мукачівському, Перечинському, Великоберезнянському та Ужгородському районах до Зимової Олімпіади-2022 в Карпатах; покращення умов навчання школярів за рахунок впровадження «електронних вчителів»; розвиток санаторно-курортної бази.

2. У сфері міжрегіонального співробітництва:

- Підписано Протокол про наміри щодо встановлення партнерських зв'язків між Закарпатською обласною державною адміністрацією та Урядом Ханті-Мансійського автономного округу – Югри під час Другого Українсько-російського форуму регіонів України та суб'єктів Уральського Федерального округу Російської Федерації 24-25 травня 2011 р. у м. Києві;

- Підписано Угоду про співробітництво між Закарпатською обласною радою та Загальними зборами області Боршод-Абауй-Земплен під час проведення засідання Українсько-Угорської міжурядової змішаної комісії з питань транскордонного та прикордонного співробітництва (28 вересня 2011 р.) у сферах протипаводкового захисту, будівництва малих гідроелектростанцій, у виноградарстві та садівництві тощо);

- Підписано двосторонню угоду про співробітництво між Рахівським районом Закарпатської області та Харківщиною (25 листопада 2011 р.);

- Відбулося розширене засідання Української національної ради Карпатського Євросерегіону за участі представників Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької обласних рад та облдержадміністрацій (29 листопада 2011 р.). Розглядалися, зокрема, питання координації дій зазначених регіонів із підготовки Державної програми сталого розвитку Українських Карпат.

3. У сфері розвитку підприємництва, реального сектора економіки:

• Розпочато реалізацію нових ключових проектів:

- з будівництва нового Бескидського тунелю (поблизу смт. Воловець), який входить до складу 5-го пан-європейського транспортного коридору (Італія – Словенія – Угорщина – Словаччина – Україна – Росія) та забезпечить вдвічі швидше залізничне сполучення між Закарпатською та Львівською областями (попередня вартість проекту близько 130 млн

дол.арів США);

- з модернізації і реконструкції магістрального газопроводу «Уренгой-Помари-Ужгород», який з'єднує газові родовища півночі Західного Сибіру з кінцевими споживачами в Європі;

- з ремонту Міжнародного аеропорту «Ужгород» (10,2 тис. кв. метрів покриття для розміщення 3 стоянок для повітряних суден), для чого з обласного бюджету у 2011 р. виділено понад 2 млн грн.

- з будівництва унікального та найбільшого в Європі реабілітаційного центру для бурих ведмедів на території площею 12 га в Національному прикордонному парку «Синевир» в Міжгірському районі (Міністерство екології та природних ресурсів України виділило більше 2 млн грн.).

• **Продовжується реалізація важливих для області проектів, зокрема:**

- зі створення дзеркального транскордонного індустріального парку з елементами логістики, «Берег-Карпати» на українсько-угорському кордоні поблизу с. Дейда Березівського району та на території Соболч-Сатмар-Березької області (Угорщина) та Індустріального парку «Соломоново» (в с.Соломоново Ужгородського району);

- на базі використання мінеральних і термальних вод (введено в експлуатацію санаторії європейського рівня, на завершальній стадії – санаторно-курортний комплекс «Деренівська купіль» (Ужгородський р-н) та ЗАТ «Джерела Міжгір'я» (Міжгірський р-н).

• **Відкрито та розпочато роботи на об'єктах:**

- Унікальний рекреаційний комплекс «Жайворонок-Пачірта» в м. Берегове з використанням термальних джерел (комплекс площею 180 м. кв., за годину може приймати до 100 відвідувачів);

- Захисна дамба на річках Тиса та Хустець у м. Хуст для захисту міста від паводків, облаштовано берегоукріплення та майданчик для пересувної насосної станції. Загальна вартість будівництва перевищила 17 млн грн.

4. У сфері протидії корупції, боротьби з організованою злочинністю та правоохоронної діяльності:

Протягом січня-листопада 2011 р. у Закарпатській області у сфері протидії корупції, боротьби з організованою злочинністю спостерігаються позитивні зрушення, зокрема за такими напрямками як:

1) *протидія діяльності організованих злочинних угруповань* (органами внутрішніх справ та Службою безпеки України виявлено 14 злочинних організацій, 3 з яких з міжнародними зв'язками, діяльність яких заподіяла матеріальних збитків на суму 7,4 млн грн.).

2) *ліквідація міжнародних каналів постачання наркосасобів* (з незаконного обігу вилучено близько 93 кг наркотичних засобів, психотропних речовин та 430 кг прекурсорів).

3) *запобігання та протидія корупції* (Відповідно до вимог Закону України «Про боротьбу з корупцією» складено 13 адміністративних протоколів, у т.ч. 3 на державних службовців 4-ї категорії. Викрито 175 злочинів з ознаками кримінальної корупції. Управління державної служби Голодержслужби України в Закарпатській області за останній період провело 23 комунікативні заходи з питань запобігання проявам корупції і з питань етики поведінки державних службовців, під час яких було залучено 147 органів виконавчої влади, 173 органи місцевого самоврядування та 242 державних службовців та 326 посадових осіб місцевого самоврядування).

IV. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ

Станом на 1 січня 2012 року в Закарпатській області зареєстровано 162 обласні організації політичних партій, 764 обласні громадські організації, 1729 релігійних організацій 37 конфесій. Протягом року було зареєстровано **8** обласних організацій всеукраїнських політичних партій.

Наразі найбільш чисельною та активною політичною силою є **Партія регіонів** (понад 19 тис. чл.). Не менш впливовою (поступаючись лише в чисельності) є об'єднання «**Єдиного Центру**» (понад 4 тис. чл.). Спостерігається зростання активності та чисельності об'єднань партій **ВО "Батьківщина"** (понад 8 тис. чл.), незважаючи на незначну чисельність зростає впливовість **Фронту Змін** (500 членів), партії «**УДАР**». В районах, де компактно проживає угорська нацменшина, впливовістю користуються «**КМКС**» – **Партія угорців України** та **Демократична партія угорців України**.

В обласній раді VI скликання представлені наступні політичні сили: **"Єдиний Центр"** – 46 депутатів, **Партія регіонів** – 37, **ВО "Батьківщина"** – 8, **"Фронт змін"** – 5; **"Сильна Україна"** – 4; **"КМКС - партія угорців України"** – 3, **Демократична партія угорців України** – 4, **Соціалістична партія України** – 1. В обласній раді на сьогодні утворено 5 фракцій: **"Єдиний Центр"** (45 осіб), **"Партія регіонів"** (37 осіб), **"Батьківщина"** (7 осіб), **"Фронт Змін"** (5 осіб), **"Сильна Україна"** (4 особи) та 2 політичні групи: **Демократична партія угорців** (4 особи) та **КМКС-Партія Угорців України** (3 особи).

Останнім часом посилити вплив на громадськість намагаються обласні організації політичних партій правого та національно-патріотичного спрямування (**Українська Народна Партія, Українська Республіканська Партія «Собор», ВО «Свобода», Народний Рух України, Українська партія, Конгрес Українських Націоналістів**) представники яких позиціонують себе як опоненти органів виконавчої влади. Партії національно-патріотичного спрямування постійно проводять заходи щодо відзначення державних свят, пам'ятних історичних дат, ювілеїв видатних історичних постатей, демонструючи свою позицію, спрямовану на підняття і посилення національної свідомості громадськості. Активність опозиційно налаштованих політичних сил із засудженням політики влади в країні та регіоні підвищується.

Серед всіх зареєстрованих на Закарпатті політичних партій нічим себе не проявляють понад половину політичних організацій.

Окремі події в суспільно-політичному житті України або сусідніх держав викликали резонанс серед громадськості регіону:

- можливе спорудження в м. Чоп пункту тимчасового тримання нелегальних мігрантів у лютому;

- демонтаж 1-2 червня в с. Довге залізничної колії вузькоколійної залізниці Берегове – Кушниця, а саме відрізок Приборжавське – Кушниця;

- рішення Кабінету Міністрів України (серпень 2011 р.) про створення нового державного вищого навчального закладу «Закарпатський національний університет» на базі Ужгородського національного, Закарпатського державного, Мукачівського державного університетів та Закарпатського художнього інституту;

- пікетування будівлі ОДА у вересні членами Закарпатської територіальної організації Української Спілки ветеранів війни в Афганістані, інших ветеранських організацій області з вимогою скасування ВРУ законопроекту №9127 «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» (прийнято відповідні звернення до Президента, Голови ВРУ, Прем'єр-міністра України та голів ОДА і облради);

- постанова Верховної Ради України від 20 вересня 2011 року N 3755-VI «Про зміну порядку обчислення часу на території України», якою було скасовано щорічне переведення годинників на «зимовий» і «літній» час;

- 22 жовтня у м. Мукачево відбувся IV Всеукраїнський з'їзд русинів, учасники якого з-поміж іншого ухвалили звернення до Президента України, ВРУ та Кабміну з проханням визнати русинів за окрему національність в Україні.

Взаємодія місцевих органів виконавчої влади з об'єднаннями громадян та

політичними партіями.

Діяльність Закарпатської облдержадміністрації спрямована на конструктивну співпрацю з усіма політичними партіями, незважаючи на їх ідеологічну спрямованість. Органами місцевої виконавчої влади налагоджено тісний діалог та співпрацю з об'єднаннями громадян: відбуваються зустрічі керівництва ОДА та облради з членами громадських організацій, проводяться відповідні консультації, представники політичних партій та громадських об'єднань запрошуюються до участі в загальнообласних заходах тощо.

Узгоджено та підписано Меморандум про взаємодію і співробітництво між Закарпатською облдержадміністрацією та громадською організацією «Союз Чорнобиль України Закарпатської області», Організацією ветеранів України Закарпатської області, Закарпатською обласною організацією Всеукраїнської організації інвалідів війни, Збройних Сил та учасників бойових дій, обласним відділенням Всеукраїнської організації ветеранів, Закарпатською обласною організацією «Товариство добровольців – учасників війни» та Закарпатською територіальною організацією Української Спілки ветеранів Афганістану.

Розпорядженням голови облдержадміністрації від 1 грудня 2011 р. №757 схвалено обласну «Програму діяльності громадських організацій області, які потребують соціального захисту, на 2012 рік», яку було затверджено 13 грудня 2011 року.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» 4 лютого у м. Ужгород сформовано і затверджено склад Громадської ради при Закарпатській облдержадміністрації, до якої увійшли 90 представників інститутів громадянського суспільства. На сьогодні при всіх районних державних адміністраціях створено громадські ради, на засіданнях яких обговорюються оптимальні шляхи вирішення актуальних питань соціально-економічного життя регіонів.

V. РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

2011 рік позначився продовження розвитку двосторонніх **українсько-словацьких відносин**. Протягом року проведено низку заходів, у тому числі:

- **29-30 вересня** у м. Ужгород відбулось третє засідання Українсько-Словацької змішаної комісії з питань економічного, промислового і науково-технічного співробітництва. Сторони розглянули питання подальшого розвитку зв'язків між Словаччиною та Україною в галузі промисловості, сільського господарства, туризму, транспорту, зв'язку, а також у торговельно-економічній сфері;

- **7 жовтня** року Посол України в Словацькій Республіці провів зустріч з Міністром освіти, науки, досліджень та спорту Словаччини. Під час зустріч були обговорені поточні питання співпраці сторін у галузі освіти, науки та спорту, зокрема, ситуації із закриттям українських шкіл у Словаччині, посилення співпраці вищих навчальних закладів України та Словаччини та стану міжрегіональної співпраці між Україною та СР;

- **20 жовтня** в м. Пряшеві відбулось обговорення перспективних напрямів транскордонної співпраці Словаччини з Україною;

- **28 листопада** відбулась зустріч голови Закарпатської ОДА та голови облради з послами держав, акредитованих у Словацькій Республіці.

Найвагомішою подією останнього кварталу 2011 р. в українсько-словацьких відносинах стало **проведення 1 грудня 2011 року X засідання Українсько-Словацької міждержавної комісії з питань транскордонного співробітництва**, яке проходило під головуванням Міністра надзвичайних ситуацій України та Державного секретаря Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки М.Жілінки. В рамках заходу обговорювалися:

- проблемні питання видачі віз та дозволів на малий прикордонний рух українським громадянам консульськими установами Словацької Республіки на Україні та питання

розбудови пункту перетину українсько-словацького кордону «Соломоново-Чіерна»;

- можливості реалізації Програми прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства на 2007-2013 роки «Україна – Угорщина – Словаччина – Румунія» (ENPI);

- перспективи розвитку прикордонних територій України та Словаччини, співробітництва між навчальними закладами Закарпатської області та Пряшівського самоврядного краю, активізації транскордонної співпраці у сфері туризму;

- проведення у 2012 році в СР українсько-словацького інвестиційного бізнес-форуму та підготовка Методичних інструкцій щодо спільних дій рятувальних формувань Міністерства надзвичайних ситуацій України та Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Також в рамках заходу було підписано Угоду про співробітництво у рамках транскордонного біосферного резервату «Східні Карпати».

Друге півріччя 2011 року позначилося **пожвавленням українсько-угорських відносин.**

28-29 вересня 2011 року на території Закарпаття (с. Барвінок) відбулось четверте засідання Українсько-Угорської міжурядової змішаної комісії з питань транскордонного та прикордонного співробітництва. Значна увага учасників Комісії була приділена ситуації з наданням віз та дозволів на малий прикордонний рух українським громадянам, а також перетину кордону загалом. Комісія в цілому висловила задоволення станом виконання консульськими установами Угорської Республіки в Україні положень Угоди між Україною та Європейським Союзом про спрощення оформлення віз від 18 червня 2007 р. Комісія позитивно відзначила прийняте Угорською Стороною рішення щодо переходу на оформлення дозволів на малий прикордонний рух у формі пластикових карток. В рамках заходу були розглянуті такі проблемні питання:

- ситуація на пунктах пропуску на українсько-угорському кордоні;

- активізація роботи з підготовки та реалізації проекту «Ефективний та безпечний кордон між Україною та Угорщиною» Програми прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства на 2007-2013 роки «Україна – Угорщина – Словаччина – Румунія» (ЄІСП);

- перспективи участі України в європейському об'єднанні територіального співробітництва за участю Угорщини, Словаччини та Румунії.

В цілому, можна констатувати, що після значного скорочення політичного діалогу між Україною та Угорщиною 2011 рік позначився деяким пожвавленням контактів на найвищому рівні. Незмінним залишається взаємний інтерес обох країн та бажання вибудувати співпрацю на взаємовигідній добросусідській основі. Тим не менше, необхідно мати на увазі, що присутність національних меншин на території України і, відповідно, української етнічної групи у сусідніх країнах є одним з чинників потенційного зближення з країнами Центрально-Східної Європи, виведення їх на рівень добросусідства та партнерства. Українська держава повинна також реагувати на зміст політики всебічної підтримки закордонних співвітчизників, які здійснюють країни Центрально-Східної Європи.

ВИСНОВКИ

1. Ризиками збалансованому розвитку регіону є:

- негативна динаміка низки ключових економічних показників області. Відсутнє промислове зростання свідчить про епізодичний характер динаміки попередніх періодів;

- зміни світової та європейської кон'юнктури на ринках продукції машинобудування, легкої та деревообробної промисловості, що є експортною спеціалізацією Закарпаття;

- недостатнє використання регіоном переваг географічного розташування, зокрема,

транзитного потенціалу, про що свідчить, зокрема, негативна динаміка показників сфери транспорту;

- значні соціально-економічні диспропорції розвитку і забезпеченості ресурсами адміністративно-територіальних одиниць області;

- дефіцит внутрішніх фінансово-кредитних ресурсів і скорочення у зв'язку з цим обсягів будівництва попри залучення регіону до підготовки ЄВРО-2012;

- низька інституційна та фінансова спроможність органів місцевого самоврядування щодо вирішення проблем територіальних громад;

- високий ризик виникнення небезпечних природних стихійних явищ та техногенних катастроф;

- недооцінка постійного оновлення політики в сфері національних меншин, що може використовуватися відповідними політичними силами, зацікавленими в дестабілізації ситуації в регіоні.

2. Напрями поглиблення реформ у регіоні

- створення сприятливих умов для залучення інвестицій на території області;

- розвиток транскордонного співробітництва і розбудова прикордонної інфраструктури;

- поглиблення курсу на енергозбереження;

- реконструкція пунктів перетину державного кордону;

- розвиток рекреаційно-туристичного комплексу та суміжних галузей сфери послуг;

- розвиток зеленої екології;

- сприяння міжрегіональній співпраці.

Першочергове завдання місцевих органів влади у економічній і соціальній сферах полягатиме у підвищенні ефективності антикризових заходів, спрямованих на стабілізацію розвитку економіки області в тісному поєднанні з вирішенням питань поліпшення життєвого рівня населення та розвитку соціальної сфери.

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ

I. ЕКОНОМІЧНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Позитивними тенденціями економічного розвитку Львівської області у 2011 р.

були:

- збільшення обсягів промислового виробництва порівняно попереднім роком на 14 %; сільськогосподарського виробництва – на 13,5 %;

- зростання обсягу інвестицій в основний капітал (значною мірою за рахунок розвитку дорожньо-транспортної інфраструктури при підготовці до проведення Євро-2012) на 15,9 % порівняно з відповідним періодом 2010 р. (у т.ч. збільшення інвестицій у секторах транспорту та зв'язку на 44,7 %, переробної промисловості – на 20,9 %, у сільському господарстві – у 2,8 разу, сфері культури та спорту – 2,1 разу, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги – на 98,8 %);

- зростання обсягу прямих іноземних інвестицій (протягом січня-вересня 2011 р. підприємствами та організаціями залучено 119,1 млн дол. США: 43,1 % було спрямовано у фінансову діяльність, 33 % – у промислове виробництво);

- поживлення зовнішньої торгівлі товарами (експорт товарів з Львівської області зріс на 23,4 %, імпорт – на 57,9 %); експорт товарів до країн ЄС збільшився на 27,5 %, а імпорт – на 29,9 %. Зростання експорту зумовлене збільшенням обсягу реалізації електричного обладнання та устаткування – на 45 млн дол. (на 26,6 %), текстилю – на 30,8 млн дол. (на 28,7 %), меблів – на 30,3 млн дол. (удвічі), жирів та олії (переважно соняшникової) – на 27,2 млн дол. (в 1,7 разу), деревини та виробів з деревини – на 27,1 млн дол. (на 32,8 %);

- покращення сальдо зовнішньої торгівлі послугами (експорт послуг збільшився на 23 % порівняно з 2010 роком; імпорт послуг збільшився на 12 %; позитивне сальдо зовнішньої торгівлі послугами склало 57 млн дол.

Разом з тим, негативними тенденціями і характеристиками економічного розвитку регіону залишаються такі:

1. *Значне сповільнення темпів приросту інвестицій в економіку регіону, нераціональність структури інвестицій в основний капітал у реальному секторі економіки (у галузевій структурі частка інвестицій в основний капітал у сільському господарстві складає лише 6,3 %) та істотне зменшення інвестицій у будівництві (на 52,3 %), торгівлі (на 35,3 %), сфері діяльності готелів і ресторанів (на 25,7 %), фінансовій діяльності (43,7 %), промисловості (на 1,1 %), зокрема добувній (на 13,5 %) та виробництві і розподіленні електроенергії, газу та води (на 40,2 %) і у сфері операцій з нерухомим майном (на 10,2 %).*

2. *Зменшення обсягу виконаних будівельних робіт: індекс обсягу виконаних будівельних робіт становить 96,6% відносно минулого року.*

3. *Стрімке погіршення сальдо зовнішньої торгівлі (2 млрд дол. проти 1 млрд дол. у 2010 р.) внаслідок уповільнення темпів зростання експорту товарів та посилення залежності регіону від імпорту енергетичних матеріалів. У 2011 р. порівняно з відповідним періодом 2010 р. імпорт енергетичних матеріалів, нафти та продуктів її перегонки зріс майже утричі, при чому ця група товарів складає 38,9 % імпорту товарів області.*

4. *Значна частка збиткових підприємств (38,6 % - загалом по економіці; 43,0 % - у*

будівництві; 53,8 % - у сфері культури та спорту; 48,6 % у готельному та ресторанному бізнесі, 45,5 % у сфері транспорту та зв'язку, 40,8 % у промисловості).

5. *Значний рівень зношеності основних засобів* (він становить 42,2 % у сільському господарстві та 53,6 % у промисловості, а середньорічні коефіцієнти оновлення основних фондів складають лише 5-6 % та 3-4 % відповідно).

6. *Недостатня інноваційна активність* (частка промислових підприємств, що впроваджували інновації, у 2011 р. зменшилася відносно 2010 р. на 0,6 в.п.; частка підприємств, які впроваджували у 2011 р. нові технологічні процеси, становила менше 2 %; частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислового виробництва зменшилася на 1,9 в.п. та становила лише 1,6 %).

Внутрішній економічний розвиток регіону у січні-листопаді 2011 р. характеризувався такими тенденціями:

1. Збільшення диспропорцій у територіальному розподілі іноземних інвестицій: 63,4 % (864,3 млн дол.) було вкладено у підприємства м. Львова та окремих промислово розвинених районів області – Стрийський (6,1 %), Буський (6,0 %), Кам'янка-Бузький (4,9 %), Жидачівський (3,0 %), Яворівський (2,7 %).

2. Зростання безробіття на районному рівні. Найвищим рівень зареєстрованого безробіття залишався у грудні 2011 р. у Золочівському (3,8 %), Бродівському (3,6 %), Перемишлянському (3,3 %) районах, у містах Борислав (3 %) та Новий Розділ (2,9 %).

3. Нижчі темпи зростання середньої заробітної плати та збільшення міграції населення в районах та містах обласного значення порівняно з обласним центром.

4. Збільшення частки правопорушень та злочинів у районних центрах і селищах міського типу (до 58,7 %).

Результати узагальнення підсумків соціально-економічного розвитку Львівської області дозволяють стверджувати про наявність таких тенденцій:

1. **Погіршення якості життя населення на субрегіональному рівні** внаслідок швидших (порівняно з обласним центром) темпів збільшення безробіття, міграції та менших темпів зростання заробітної плати. **Погіршення демографічної ситуації в регіоні, збільшення обсягів жіночого та молодіжного безробіття та посилення диспропорцій в оплаті праці та доходах населення.**

2. **Зменшення темпів приросту іноземних інвестицій в реальний сектор економіки та обсягів виконаних будівельних робіт, погіршення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств,** що потребує активізації діяльності регіональних та місцевих органів влади з покращення інвестиційного середовища та залучення інвестицій в економіку регіону, посилення фінансового забезпечення розвитку підприємств реального сектора.

3. **Критичне посилення залежності регіону від імпорту енергоресурсів** (причому не лише природного газу, але й електроенергії), що потребує організаційно-економічної підтримки реалізації альтернативних проектів внутрішнього виробництва енергоносіїв, енергозбереження та енергозаміщення.

4. **Збільшення імпортової залежності внутрішнього ринку регіону.**

Виконання у 2011 р. Угоди щодо соціально-економічного розвитку Львівської області, укладеної у 2009 р. Кабінетом міністрів України та Львівською обласною радою, характеризувалося такими **позитивними процесами:**

- істотним збільшенням обсягів фактичного фінансування заходів в рамках Угоди – загалом на 494,5 млн грн. (у 3,3 разу, порівняно з 2010 р.), у тому числі, на 281,6 млн грн. (у 3,1 разу) з державного бюджету, на 63,9 млн грн. (у 2,2 разу) з місцевого бюджету і на 144,5 млн грн. (у 6 разів) з інших джерел; збільшення обсягів фінансування відбулось за всіма напрямками Угоди, зокрема «Реструктуризація та розвиток базових галузей промисловості» – у 3 рази (за рахунок коштів державного бюджету); «Розвиток системи життєзабезпечення населених пунктів» – у 3,4 разу; «Створення ефективної системи

охорони навколишнього природного середовища» – у 2,1 разу; «Збереження історико-культурної спадщини» – на 27,6 % (в основному за рахунок коштів місцевого бюджету);

- збільшенням рівня виконання планових заходів Угоди до 93,4 %, що на 73,5 в.п. більше, ніж у 2010 р., у тому числі відсоток виконання плану заходів, на які було передбачено фінансування з державного бюджету, становив 101,9 % (на 68,7 в.п. більше, ніж у 2010 р.), з місцевого бюджету – 34,9 % (на 26,8 в.п. більше, ніж у 2010 р.), з інших джерел – у 11,8 разу (у 2010 р. було профінансовано лише 88,6 % від планових обсягів);

Водночас негативними аспектами реалізації Угоди були такі:

- незадовільне виконання плану з фінансування заходів Угоди з місцевого бюджету (лише 34,9 % в цілому та 36,9 % за напрямом «Розвиток системи життєзабезпечення населених пунктів»);

- відсутність фінансування заходів з місцевого бюджету за такими напрямами Угоди як «Реструктуризація та розвиток базових галузей промисловості»; «Створення ефективної системи охорони навколишнього природного середовища»;

- невиконанням плану заходів за напрямом Угоди «Створення ефективної системи охорони навколишнього природного середовища» і незадовільне виконання плану заходів за напрямом «Реструктуризація та розвиток базових галузей промисловості» (44,6 %).

17 травня 2011 р. Львівська обласна рада схвалила проект **Додаткової угоди на 2011 р.** з уточненням обсягів та об'єктів фінансування, спільних заходів, зокрема з реструктуризації і ліквідації підприємств гірничої хімії, подолання соціальних та екологічних наслідків від закриття і виробничої діяльності шахт, будівництва соціально важливих об'єктів, мінімізації впливу, утилізації та переробки токсичних відходів, розвитку історико-культурних заповідників. Орієнтовний обсяг фінансування на виконання спільних заходів Додаткової угоди у 2011 році мав становити 109,3 млн грн., у тому числі з державного бюджету – 90 млн грн., з місцевих бюджетів – 13,5 млн грн., з інших джерел – 5,8 млн грн.

Якщо у 2009-2010 рр. спостерігався істотний соціально-економічний ефект від реалізації Угоди (модернізація системи водопостачання у м. Львові, реструктуризація підприємств гірничої хімії), то у 2011 р. він практично відсутній, оскільки протягом року профінансовано переважно довгострокові проекти, реалізація яких потребує значного часу.

Напрямами подальшого підвищення ефективності реалізації Угоди є:

- пошук резервів підвищення відсотку виконання плану з фінансування заходів Угоди з місцевого бюджету (або за рахунок інших джерел), зокрема за напрямами: «Розвиток системи життєзабезпечення населених пунктів», «Реструктуризація та розвиток базових галузей промисловості» та «Створення ефективної системи охорони навколишнього природного середовища»;

- збільшення фінансування заходів (з усіх джерел) за напрямом «Створення ефективної системи охорони навколишнього природного середовища», у т.ч. за рахунок використання практики державно-приватного партнерства при інвестуванні коштів у заходи за цим напрямом;

- поступове розширення планування і реалізації заходів з розвитку галузей промисловості до реструктуризації та розвитку підприємств базових видів економічної діяльності.

Львівська область за більшістю важливих індикаторів соціально-економічного розвитку посідає місце у середині рейтингу регіонів України, у тому числі:

- 11 місце – за обсягами інвестицій в основний капітал у розрахунку на одну особу;
- 13 місце – за середньомісячною заробітною платою в розрахунку на одного штатного працівника;
- 10 місце – за рівнем безробіття населення у віці 15-70 років;
- 13 місце – за рівнем рентабельності операційної діяльності підприємств;

- 14 місце – за часткою інноваційно активних підприємств.

При цьому, за розміром від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі регіон посідає 24 місце серед регіонів України.

Порівняно з 2010 р. Львівська область погіршила свої позиції в рейтингу за такими індикаторами як обсяги введення в експлуатацію житла, приріст обсягів експорту, збільшення частки інноваційно активних підприємств, приріст реальної заробітної плати та приріст споживчих цін тощо.

II. РЕГІОН У СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ КРАЇНИ

У 2011 р. позитивними результатами реалізації у Львівській області економічних реформ відповідно до Програми «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» були:

- запровадження програмно-цільового методу бюджетування;
- розробка ініціатив щодо реформування міжбюджетних відносин в Україні;
- покращення медичного обслуговування, зокрема збільшення частки медичного обслуговування, що надається за сімейним принципом (загальна кількість населення області, охопленого медичним обслуговуванням за сімейним принципом, збільшилася до 52,1 %); підготовка до впровадження процедури диференціації лікарень з урахуванням інтенсивності надання медичної допомоги та автономізації і зміни господарського статусу закладів охорони здоров'я; запровадження системи моніторингу управління якістю медичної допомоги і контролю за впровадженням і дотриманням закладами охорони здоров'я затверджених МОЗ України стандартів надання медичної допомоги; підготовка до впровадження телемедичної апаратури між районами та містами і обласним центром екстреної медичної допомоги та медицини катастроф; триває процес розвитку мережі центрів високоспеціалізованої медичної допомоги (кількість яких збільшено до 26);
- розвиток системи освіти, зокрема професійно-технічної, шляхом поетапного впровадження державних стандартів робітничих професій, видання сучасного методичного забезпечення і навчально-методичної літератури, впровадження у навчально-виробничий процес науково-технічних досягнень і новітніх технологій, збільшення державного замовлення на професійну підготовку робітничих кадрів;
- удосконалення транспортної системи маршрутної мережі у Львові, що передбачає істотне зменшення кількості одиниць транспорту при одночасному оновленні його парку та збільшенні пасажиромісткості, а також перехід на якісно нову схему функціонування. Нова маршрутна мережа дозволить підвищити ефективність транспортного сполучення, в тому числі на час проведення Євро-2012.

Проте істотних успіхів за такими напрямками Програми як розвиток фінансового сектору, реформа пенсійного страхування, системи соціальної підтримки, поліпшення бізнес-клімату і залучення інвестицій, модернізація інфраструктури та базових секторів економіки не було досягнуто.

Діяльність Регіонального комітету економічних реформ у Львівській області зводилася в основному до надання оцінки окремих програм соціально-економічного розвитку регіону, а також до підготовки пропозицій щодо удосконалення державної політики за напрямками, які ініціювалися Комітетом економічних реформ.

Головними проблемами і перешкодами реалізації реформ у регіоні залишаються: низька ініціативність регіональної та місцевої влади, відсутність належних повноважень та недостатність мотивації представників дорадчих і громадських структур при обласній державній адміністрації та інших органах влади, недостатність фінансових ресурсів для реалізації масштабних програм і проектів.

II. МОНІТОРИНГ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ, ПОДІЙ І ЯВИЩ

У сфері регіонального управління:

Затвердження Львівською обласною радою низки стратегічних документів

регіонального рівня:

у сфері соціально-економічного та культурного розвитку:

- Програми соціально-економічного та культурного розвитку Львівської області на 2011 р.;

- Комплексної стратегії розвитку Львова на 2012-2025 рр.;

- Регіональної програми розвитку виставкової діяльності та моніторингу Стратегії розвитку Львівщини до 2015 року на 2011 - 2013 роки;

- Програми інвестиційного розвитку на 2011 – 2015 рр.;

- Програми розвитку кінематографії на 2011 рік;

підтримки підприємництва:

- Регіональної програми розвитку малого підприємництва на 2011 – 2012 рр.;

сприяння розвитку міжнародних зв'язків:

- Регіональної програми з міжнародного та транскордонного співробітництва, європейської інтеграції та міжнародної технічної допомоги;

підготовки до проведення Євро-2012 та розвитку спорту:

- Програми забезпечення організаційної підготовки до проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу у Львівській області;

- Обласної цільової програми "Спортивний майданчик" на 2011 - 2016 роки;

- Програми забезпечення реалізації проектів з пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку Львівської області «Олімпійська надія – 2022»;

підтримки сільського господарства:

- Програми фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів на 2011 рік;

- Програми підтримки виставкової діяльності у сфері агропромислового комплексу на 2011 рік;

- Програми розвитку молочного і м'ясного скотарства та свинарства на 2011 рік;

сприяння розвитку туризму та рекреації:

- Програми розвитку туризму та рекреації на 2011 – 2013 рр.;

підвищення кваліфікації:

- Програми залучення студентської молоді до проходження практики та стажування в органах державної влади та місцевого самоврядування на 2011-2015 роки;

- Програми з підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування у 2011 році;

соціальної підтримки населення:

- Комплексної програми профілактики і запобігання поширенню пияцтва та алкоголізму серед населення Львівської області на 2011 - 2014 роки;

- Регіональної програми протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2012 роки;

- Програми виплати одноразової адресної допомоги малозабезпеченим громадянам у 2011 році;

- Програми надання одноразової адресної допомоги найбільш незахищеним категоріям громадян - реабілітованим за статтею 3 Закону України "Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні" та потерпілим від політичних репресій;

- Комплексної програми соціальної підтримки та реабілітації інвалідів на 2011-2014 роки;

- Комплексної програми соціальної підтримки окремих категорій громадян Львівської області на 2011 – 2013 роки;

збереження екологія та природних ресурсів:

- Регіональної програми забезпечення діяльності регіональних ландшафтних парків області на 2011 - 2013 роки;

запобігання надзвичайних ситуацій:

- Програми розвитку Львівської обласної контрольо-рятувальної служби

туристсько-спортивної спілки України на 2011 - 2013 роки;

- Програми створення Львівського регіонального резерву матеріально-технічних ресурсів на 2011 - 2013 роки;

розвитку житлово-комунального господарства:

- Програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства Львівської області на 2011 - 2014 роки;

розвитку земельних відносин, лісового господарства:

- Програми розвитку земельних відносин у Львівській області на 2011 - 2015 роки;

- Програми розвитку комунального лісового господарства Львівщини у 2011 році;

будівництва житла та доріг:

- Програми розроблення містобудівної документації у Львівській області на 2011-2015 роки;

- Програми підтримки індивідуального житлового будівництва на селі "Власний дім" на 2011 рік;

- Програми фінансування робіт, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, ремонтом та утриманням автомобільних доріг на 2011 рік.

У культурній та туристичній сферах

10 вересня у Львові розпочалися Дні Європейської Спадщини за підтримки спільного українсько-німецького проекту «Муніципальний розвиток та оновлення старої частини м. Львова», які традиційно відзначають близько 50 європейських країн. Такий захід є можливістю для Львова здійснити промоцію архітектурних пам'яток з метою проведення реставрування.

12-13 жовтня 2011 р. відбувся Львівський міжнародний форум індустрії туризму та гостинності (в його рамках відбулися XII Міжнародна виставка-ярмарок ТурЕКСПО-2011, V Спеціалізована виставка «Готельний та ресторанный бізнес», IV Спеціалізована виставка «Континент розваг», семінар-презентація «Туристичні продукти та об'єкти інфраструктури Львівщини до ЄВРО – 2012», конференція «Зміни у законодавстві та адмінреформа. Чого чекати готелям та ресторанам напередодні ЄВРО-2012»), на якому обговорювалися проблеми розвитку сфери туризму у Львівській області, модернізації інфраструктури та побудови нових об'єктів до Євро-2012, а також підготовки до подання заявки на зимову Олімпіаду 2022 р. у Карпатах.

16 листопада 2011 р., під керівництвом голови Львівської облдержадміністрації відбулась нарада щодо проблем і завдань збереження культурної спадщини Львівщини.

ВИСНОВКИ

Ризиками збалансованому розвитку Львівської області є:

1. Значне зменшення обсягів будівельних робіт, погіршення фінансового забезпечення розвитку підприємств реального сектора економіки за рахунок інвестиційного капіталу вітчизняного походження.

2. Посилення енергетичної залежності регіону.

3. Зменшення обсягів місцевого виробництва, зумовлене витісненням його продукції імпортованими товарами, збільшення імпортової залежності внутрішнього ринку.

4. Погіршення якості життя на субрегіональному рівні внаслідок:

- збільшення диференціації рівнів оплати праці;

- загострення проблем відтворення населення;

- збільшення обсягів безробіття серед жінок та молоді, інтенсифікації процесів трудової міграції населення.

До напрямів поглиблення реформ у регіоні належать:

1. Поглиблення міжрегіонального співробітництва.

2. Реалізація програм та проектів розвитку транскордонного співробітництва Львівської області з воєводствами Польщі в напрямку подальшого спільного використання інфраструктури Євро-2012, а також спільних проектів у енергетичній сфері.

3. Активізація діяльності центральних і місцевих органів влади з покращення інвестиційного середовища та залучення інвестицій в економіку регіону.

4. Започаткування реформ у сфері покращення якості життя населення в районах та сільських поселеннях області.

Першочерговими завданнями місцевих органів влади у економічній і соціальній сферах є:

1. Розробка та прийняття стратегії розвитку співробітництва Львівської області з іншими регіонами України, створення робочої групи з представників влади, науковців та підприємництва для підготовки та реалізації спільних міжрегіональних проектів в економічній, соціальній та інших сферах, в тому числі - щодо використання потенціалу, накопиченого при підготовці до Євро-2012.

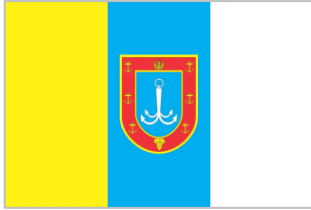
2. Доповнення Регіональної програми з міжнародного та транскордонного співробітництва, європейської інтеграції та міжнародної технічної допомоги заходами, що спрямовані на залучення коштів з фондів підтримки, дотичних до сфери енергетики ЄС (з будівництва і модернізації газопроводів, електроенергетики, розвитку нетрадиційних джерел енергії, екологічної гармонізації) з метою вирішення проблем в сфері енергозбереження та енергоефективності; **залучення провідних наукових установ регіону** до розробки транскордонних енергоефективних проектів, обміну досвідом з питань енергоефективності та енергозбереження.

3. Координація діяльності Міністерства палива та енергетики України, Львівської облдержадміністрації та інституцій інноваційно-інвестиційної інфраструктури регіону з метою забезпечення організаційно-економічної підтримки реалізації альтернативних проектів внутрішнього виробництва енергоносіїв, енергозбереження та енергозаміщення.

4. Створення регіонального інвестиційного центру для моніторингу інвестиційного середовища та допомоги у реалізації інвестиційних проектів.

5. Поглиблення започаткованих практик легалізації зайнятості та заробітної плати в напрямі напрацювання комплексу заходів щодо зменшення рівня нелегальної праці в регіоні.

6. Реалізація заходів, спрямованих на використання праці незайнятих громадян (зокрема в районах та містах обласного значення) та інфраструктури ринку праці в рамках проведення Євро-2012. Спільна розробка Міністерством соціальної політики України, регіональними та місцевими управліннями соціального захисту населення, центрами зайнятості програмних документів, що мають на меті **пошук та сприяння в реалізації альтернативних форм зайнятості і працевлаштування громадян, які проживають у сільських поселеннях, фізичних осіб, які припинили підприємницьку діяльність.**

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ

I. ЕКОНОМІЧНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Соціально-економічна ситуація в Одеській області у 2011 р. залишалася неоднозначною. Поряд зі зростанням обсягу надходжень до державного бюджету і позитивними зрушеннями у вирішенні завдань соціальної сфери, зниженням заборгованості із заробітної плати, мають місце негативна динаміка промислового виробництва і прояви скорочення чисельності працівників на підприємствах.

Позитивної динаміки *виробництва промислової продукції* досягнуто підприємствами легкої промисловості, машинобудування, хімічної, будівельної галузі тощо. Проте загалом обсяг випуску промислової продукції за січень-грудень 2011 р. скоротився на 16,8 % у порівнянні з аналогічним періодом 2010 р. Соціально-економічну ситуацію області ускладнює тривала зупинка Одеського нафтопереробного заводу, спричинена суперечками між «Лукойлом» та «Укртранснафтою».

7 листопада 2011 року відбулось відкриття будівництва другої черги великого промислового комплексу ТОВ «Дельта Вілмар СНД» (м. Южне) – сучасного олійноекстракційного заводу з переробки соняшнику та ріпаку (потужністю 1200 тонн насіння соняшнику на добу) та зернового складу для зберігання насіння соняшнику і ріпаку. Склад зможе прийняти 30 тис. тонн соняшнику або 45 тис. тонн ріпаку. Будівництво заводу передбачається завершити у I кварталі 2013 року. Обсяг інвестицій (інвестори з Росії та Індії) - близько 75 млн дол. США. Запланована кількість робочих місць - близько 200 осіб.

Темпи приросту *виробництва сільськогосподарської продукції* збільшились з 1,1 % у першому півріччі до 7,7 % за підсумками року.

Разом з цим, слід зазначити, що більшість прибутку господарств, що вирощують сільськогосподарські культури, отримано за рахунок посівних площ рапсу і соняшника – культур, які негативно впливають на подальшу родючість ґрунту. Рентабельність соняшника склала близько 65 %, рапсу – 35 %, що в два-три рази перевищує рентабельність інших зернових культур.

Виробництво продукції тваринництва в області протягом останніх трьох років залишається збитковим і нерентабельним. Причиною такого стану є низькі закупівельні ціни на молоко, м'ясо і яйця, що не стимулює виробництво. В області реалізуються п'ять інвестиційних проектів будівництва тваринницьких комплексів. Це дасть можливість вийти на поголів'я понад 100 тисяч. У серпні 2011 року в селі Жовтневе відкрито перший із таких комплексів – ООО «Агропрайм Холдинг» – тваринницький комплекс потужністю 24 тис. голів свиней на рік. Комплекс збудовано на сучасній технологічній базі з дотриманням екологічних вимог.

Протягом 2011 р. в Одеську область залучено 114,4 млн дол. *прямих іноземних інвестицій*, тоді як у 2010 р. – лише 65,3 млн дол. За обсягами капіталовкладень лідирують Кіпр, Нідерланди, США, Німеччина. Найпривабливішими для інвестування залишаються: допоміжні транспортні послуги; виробництво харчових продуктів; операції з нерухомістю; оптова торгівля; хімічна промисловість. Найбільш важливими інвестиційними проектами на сьогодні є будівництво контейнерного терміналу в порту «Южний» – 88,3 млн дол., виробництво пальмової олії в м. Южне ООО «Дельта Вілмар СНГ» – 84,3 млн дол., виробництво опалювального обладнання ООО «Укратлантік» – 37,2 млн дол., будівництво терміналу в Іллічівському морському порту – 27,4 млн дол.

У січні-грудні 2011 р. *підприємствами будівельної галузі* виконано робіт на суму

3516,2 млн грн., що у порівнянних цінах на 16,5 % більше, ніж у попередньому році. За обсягами виконаних будівельних робіт серед усіх районів та міст області м. Одеса займає перше місце, друге – м. Іллічівськ, третє – Овідіопольський район, четверте – Комінтернівський район, п'яте – м. Южне, будівельниками яких виконано понад 96 % загального обсягу робіт.

Середньомісячна номінальна заробітна плата у січні-листопаді 2011 р. зросла, порівняно з відповідним періодом попереднього року, на 16,7 % і склала 2350 грн.

Рівень зареєстрованого безробіття на 1 січня 2012 р. становив 1,1 % населення працездатного віку, що на 0,3 в.п. менше, ніж на відповідну дату 2011 р. Цей показник залишається одним із найнижчих в Україні.

За темпам скорочення **заборгованості з виплати заробітної плати** Одеська область за підсумками січня-грудня 2011 р. зайняла 10 місце з-поміж регіонів України. Станом на 1 січня 2012 року заборгованість з виплати заробітної плати на підприємствах та організаціях області становила 19,9 млн грн., що на 25,2 % менше, ніж на 1 січня 2011 р.

II. РОЗВИТОК МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

Українські порти за 10 місяців 2011 р. збільшили переробку вантажів на 5 %. Одеський морський торговельний порт та морський торговельний порт «Южний» мають найкращі показники за звітний період.

За 10 місяців 2011 р. **Одеський морський порт** переробив 21123 тис. т вантажів, що на 549 тис. тонн (3 %) більше, ніж за відповідний період попереднього року. Приріст перевалки сухих вантажів склав 12778 тис. т.; наливних вантажів за цей період перероблено 8163 тис. т., що на 10 % менше, ніж у 2010 р.

З метою покращення роботи Одеського морського порту на 2012 рік заплановано виділення 600 мільйонів гривень для збільшення причальної площі контейнерного терміналу «ВПК «Україна». Даний проект є найбільшим у національній морській галузі. Таку ж суму зобов'язалися вкласти партнери з Німеччини (готовність фінансування проекту першим внеском у 46 млн доларів підтверджена повідомленням посольства Німеччини). Термінал являє собою виробничий комплекс, що займає площу 80 га, для перебування до 500 рефрижераторів та близько 3000 стандартних контейнерів.

Вантажообіг **Морського торговельного порту «Южний»** у 2011 р. склав 22 млн 639,1 тис. т., що стало найвищим результатом за всю історію існування підприємства. Виробничий показник 11-ти місяців 2011 р. на 2 млн 300,9 тис. тонн більше, ніж за весь попередній рік. У загальній номенклатурі вантажів, що переробляються у порту, найбільшу частку має залізорудна сировина – 9 млн 229,3 тис. тонн. Серед інших основних вантажів: аміак (3 млн 260,9 тис. тонн), вугілля (2 млн 195,7 тис. тонн) та карбамід (2 млн 129,2 тис. тонн). З початку року біля причалів порту було оброблено 771 судно, а на причальних фронтах та комплексі вагоноперекидача – 167 тис. 230 вагонів. Об'єм транзиту збільшився на 35,4 % (10 млн 552,5 тис. т) у порівнянні із 2010 роком.

Іллічівський морський торговельний порт у січні-листопаді 2011 р. знизив переробку вантажів на 11,7 % в порівнянні з аналогічним періодом 2010 р. – до 12,15 млн тонн. Зокрема, порт переробив 5,20 млн т генеральних вантажів, 1,14 млн т наливних і 5,804 млн т навалювальних вантажів.

Ізмаїльський морський торговельний порт, найбільше по вантажообігу підприємство Українського Дунайського регіону, отримає турецькі інвестиції в розвиток паромних перевалок. Учасниками проекту виступили компанія Ulukar Elektronik Makina İnşaat Sanayi Ve Ticaret (Туреччина) і ТОВ «Ізмаїльська паромна переправа» (Україна), які уклали угоду про будівництво відповідних портових потужностей. Проект включає: проведення днопоглиблювальних робіт; спорудження виробничого комплексу; створення майданчика для зберігання автотранспорту. Загальна вартість проекту, що інвестується турецькою стороною – 42 млн дол.

Ренійський морський торговельний порт збільшив переробку вантажів у січні-жовтні 2011 р. на 10,9 %. Переробка транзитних вантажів за цей період зросла на 6,8 %. Порт планує збільшити пропускну здатність терміналу для приймання скрапленого газу. Відповідний інвестиційний проект розробило ТОВ «Рені Лагуна» – власник і оператор комплексу з перевалки зріджених вуглеводневих газів, створеного в порту в 2004 р. Існуючий термінал пропускну здатністю 0,3 млн тонн на рік розрахований на відвантаження суднових партій місткістю до 2 тис. тонн.

Викликає велике занепокоєння робота порту **Усть-Дунайськ**. Відсутність сухопутної складової транспортної структури порту, а саме залізниці і автомобільної дороги, призвела до занепаду порту. Оживити його роботу уже в найближчій перспективі може реалізація ідеї прокладення дорожнього сполучення першої категорії між Херсоном, Миколаєвом і Одесою.

На засіданні Дунайського інвестиційного форуму (25-27 листопада) заявлено, що у 2012 році буде збудовано поромну переправу Ізмаїл-Тулча. Проект поромної переправи оцінюється у 9 млн євро. Очікувана пропускну спроможність – 44 тис. вантажних і легкових автомобілів. Довжина переходу 32 кілометри. Переправа скоротить 300 км. шляху. Експлуатація порому принесе щорічно 5 млн євро прибутку.

ВИСНОВКИ

Розвиток регіону визначався наступними позитивними чинниками:

- позитивна динаміка будівельної галузі (вперше після кризи 2008 року), зрушення у сфері капітального будівництва та ведення в дію нових виробництв;
- зростання виробництва сільськогосподарської продукції;
- позитивна динаміка у сфері зайнятості населення, отримана за рахунок участі значної кількості працівників у сфері роздрібної торгівлі. Проте подальше витіснення із торгівлі малого і середнього бізнесу без реального розширення виробництва спричинятиме розбалансування ринку праці;
- збільшення переробки вантажів в окремих портах регіону.

Аналіз соціально-економічного розвитку Одеської області у 2011 р. дозволяє виокремити наступні негативні тенденції:

- зниження обсягу промислового виробництва та виробництва продуктів харчової промисловості;
- зниження показників виробництва продукції тваринництва; отримання більшої частини прибутку сільськими господарствами за рахунок посівних площ рапсу і соняшника, що негативно впливають на родючість ґрунту;
- прорахунки політики забезпечення вуглеводнями та їх кінцевими продуктами, які спричинили простій Одеського нафтопереробного заводу, що, з огляду на роль, яку відіграє паливна промисловість у структурі виробництва Одеської області, негативно впливає на загальну статистику промислового виробництва в регіоні;
- збитковість значної частини підприємств (37,8 %), серед яких переважають фінансові установи та підприємства з будівництва і нерухомості, що є наслідком так званих «безнадійних кредитів» та зменшення загального обсягу продажів житла;
- загроза банкрутства Іллічівського морського торговельного порту та рейдерські атаки на порт Усть-Дунайськ;
- зменшення обсягу інвестицій, більша частина яких спрямовується в операції з нерухомістю, транспорт та зв'язок;
- слабке наповнення місцевого бюджету в цілому і фінансування окремих регіональних програм зокрема.

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ

I. ЕКОНОМІЧНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Економіка Полтавського регіону демонструє сталу тенденцію післякризового відновлення та помітні темпи зростання. За підсумками першого півріччя 2011 р. регіон за **темпами розвитку** посів друге місце серед інших регіонів України, а за підсумками трьох кварталів – п'яте.

Позитивними характеристиками економічного розвитку регіону у 2011 р. були такі:

- зростання промислового виробництва: у хімічній та нафтохімічній промисловості – на 17,4 % за січень-грудень 2011 р., у металургії – на 16,0 % у виробництві неметалевої мінеральної продукції – на 9,8 %, у машинобудуванні – на 6,9 %. Поряд з цим, легка промисловість продемонструвала деяке зниження виробництва, яке за підсумками року склало 5,6 %;

- значне зростання у сільському господарстві: приріст виробництва продукції рослинництва у 2011 р. становив 43,6 %; продукції тваринництва – 3,1 %. Регіон зайняв друге місце в Україні за збільшенням обсягу виробництва м'яса та молока;

- спостерігалось деяке відновлення будівельного сектору: протягом січня-грудня 2011 р. виконано будівельних робіт на суму 3,3 млрд грн., що на 2,5 % більше, ніж за відповідний період 2010 р.;

- покращення фінансових результатів підприємств (за цим показником Полтавщина опинилась у трійці лідерів): за підсумками січня-листопада 2011 р. фінансовий результат підприємств регіону становив 6,9 млрд грн. прибутку. Відзначимо, що прибутково спрацювали 61,6 % підприємств (при цьому найбільше збиткових підприємств спостерігається у галузях надання комунальних послуг та будівництва, а також у сфері культури та спорту);

- зростання обсягу іноземних інвестицій: накопичений обсяг прямих іноземних інвестицій станом на 1 січня 2012 р. склав 699,6 млн дол. США, що на 148,3 млн дол. більше обсягу на початок 2011 року;

- протягом двох останніх років в області, на відміну від решти регіонів України, спостерігається зростаюче позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами. За підсумками 2011 р. сальдо склало 2223 млн дол. США, у 2010 р. – 1153 млн дол. США. У 2011 р. обсяги експорту товарів зросли на 51,2 %; імпорту – на 6,2 %. Експорт товарів збільшився перш за все до таких країн, як Китай (у 2,5 разу), Російська Федерація (у 1,6 разу), Туреччина (у 1,5 разу), Австрія (у 1,3 разу) тощо. Покращення сальдо зовнішньої торгівлі зумовлене, з одного боку, суттєвим скороченням імпорту палива, нафти та нафтопродуктів (на 41,2 %), готових харчових продуктів (на 9 %); з іншого – збільшенням обсягів експорту мінеральних продуктів (у 1,5 разу), продукції транспортного машинобудування (у 1,3 разу) тощо. Звертає на себе увагу стрімке збільшення експорту продукції тваринництва (у 12 разів), на частку якого припадає 3 % експорту області;

- набула прояву тенденція зменшення заборгованості з виплати заробітної плати, зокрема, регіон зайняв друге місце по Україні за виплатою боргів із заробітної плати на державних підприємствах. Упродовж 2011 р. загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати у порівнянні з початком року зменшилась на 24,3 % і на й січня 2012 р.

склала 19,9 млн грн.;

- зменшується кількість безробітних: станом на 1 січня 2012 р. кількість зареєстрованих безробітних становила 23,1 тис. осіб (на 31,9 % менше, ніж на відповідну дату 2011 р.).

Поряд з цим, негативними тенденціями і характеристиками економічного розвитку регіону є:

зростання цін для населення на послуги ЖКГ: ціни на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива зросли на 7,4%, що зумовлене в першу чергу збільшенням плати за електроенергію на 22,9%, водопостачання – на 18,3%, каналізацію – на 12,5%, гарячу воду, опалення – на 9,5%, квартиру – на 2,3%. На 4,6–12,6% зросла вартість утримання та ремонту житла, твердого палива, плата за гуртожитки.

- протягом січня-жовтня 2011 р. спостерігався спад у нафтохімічній галузі: обсяги видобутку нафти у порівнянні з січнем-жовтнем 2010 р. знизились на 17,4 %. Компанія «Укртатнафта» за вказаний період знизилася темпи нафтопереробки на 14,3 %, виробництва бензину – на 16,4 %, дизпалива – на 25,2 %. Частину робітників нафтохімічної галузі було переведено на неповний графік робіт, почастишали затримки з виплатою зарплати;

- у регіоні неефективною є політика стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва. Так, зокрема, за привабливістю ведення бізнесу м. Полтава опинилась на 14-му місці серед міст України (дані рейтингового агентства «Стандарт-Рейтинг»).

У **внутрішньому розвитку регіону** значні диспропорції відсутні. За обсягами реалізованої промислової продукції лідерами є Шишацький район та м. Кременчук, аутсайдерами – Лубенський та Чутівський райони. За обсягами виробленої сільгосппродукції лідерами є Глобинський та Шишацький райони, аутсайдерами – Диканський та Зіньківський. За інвестиційною привабливістю перші місця посідають Гребінківський район, міста Комсомольськ, Полтава та Лубни, останні – Гадяцький та Лохвицький райони. Найвищий рівень зареєстрованого безробіття наприкінці року спостерігався у Чорнухинському районі (4,8 %), найнижчий – у м. Комсомольську (0,3 %).

Таким чином, у *звітному періоді соціально-економічний розвиток регіону визначався наступним:*

- відбулось значне зростання у сільському господарстві, промисловості, збільшуються обсяги інвестицій в регіон, нарощується позитивне сальдо зовнішньої торгівлі;

- відбувається відновлення навіть у таких найбільш постраждалих внаслідок кризи галузях, як будівництво та нафтохімія;

- зменшується кількість безробітних, зростають розміри середньомісячної заробітної плати, ліквідуються існуючі заборгованості по зарплатні на державних підприємствах;

- разом з тим, регіон залишається в переліку областей України з негативними демографічними тенденціями.

II. РЕГІОН У СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ КРАЇНИ

В рамках «Національних проектів» у регіоні реалізуються:

- інвестиційний проект «Будівництво вітроелектричної станції потужністю 50 МВт» (Глобинський район, національний проект «Енергія природи»);

- інвестиційний проект «Будівництво сміттєпереробного заводу» (м. Лубни, національний проект «Чисте місто»);

- проект «Реконструкція енергоємного обладнання системи водопостачання та водовідведення м. Кременчука» (м. Кременчук, національний проект «Якісна вода»).

Нині проводиться робота щодо приєднання Полтавської області до Національного проекту «Нове життя. Нова якість охорони материнства та дитинства», в рамках якого у 2013 р. планується створення регіонального перинатального центру.

Серед **регіональних проектів** слід виокремити будівництво електроплавильного

металургійного заводу «Ворскла-сталь» (м. Комсомольськ), на якому будуть використовуватись сучасні ресурсо- та екологізберігаючі технології австрійської фірми «Voest Alpine». Введення в експлуатацію першої черги заводу очікується у 2014 р.

Спільно з Міжнародним банком реконструкції та розвитку у регіоні розпочато реалізацію проекту «Покращення транспортного експлуатаційного стану міжнародної автомобільної дороги М-03 Київ-Харків-Довжанський на ділянці Лубни-Полтава». Метою проекту є приведення стану автомобільної дороги до європейського транспортно-експлуатаційного рівня та зменшення її негативного впливу на навколишнє середовище.

На регіональному рівні розроблено декілька **стратегічних документів щодо регіонального розвитку**. Представниками регіональних експертних кіл та фахівцями облради було розроблено «Програму економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2012 р. та основні напрямки розвитку на 2013-2014 рр.». Програма деталізує реалізацію пріоритетів, закладених обласною «Програмою економічних реформ на 2010-2014 рр. «Успішна Полтавщина – заможна територіальна громада. Будемо разом»» (розроблена у 2009-2010 рр.), а саме: формулювання проблемних питань, ризиків та критеріїв ефективності виконання заходів по кожному з напрямків регіональної політики. Також у «Програму» було включено перелік обласних цільових програм, які передбачається реалізовувати у 2012 р. з визначенням виконавців, а також заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності регіону.

У вересні 2011 р. Полтавською облдержадміністрацією ініційовано укладення **Угоди щодо регіонального розвитку Полтавської області між Кабінетом Міністрів України та обласною радою**. Документом передбачається здійснення низки спільних заходів щодо розвитку житлово-комунальної та дорожньо-транспортної інфраструктури, охорони довкілля завдяки фінансуванню з державного та місцевого бюджетів. Угоду досі не укладено, проте з міністерствами погоджено майже всі етапи реалізації цього документа.

При Полтавській облдержадміністрації діє **«Обласний Комітет з економічних реформ»**, що контролює виконання наступних регіональних програм:

- єдиної в Україні обласної «Програми соціального розвитку сільських населених пунктів Полтавської області на 2011 р.;
- обласної «Програми розвитку галузі тваринництва на 2011-2015 рр.»;
- обласної програми «Питна вода Полтавщини» (на 2011-2020 рр.);
- «Регіональної програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства області на 2011-2014 рр.»;
- обласної програми «Репродуктивне здоров'я» (до 2015 р.);
- «Комплексної програми розвитку освітньої галузі області на 2011-2015 рр.»;
- «Комплексної програми розвитку малого підприємництва у Полтавській області на 2011-2012 рр.»;
- обласної «Програми забезпечення продовольчої безпеки в Полтавській області на 2011-2014 рр.»;
- «Програми будівництва, реконструкції та модернізації об'єктів інфраструктури Полтавської області до 2015 р.».

Загалом за 2011 р. було проведено сім розширених засідань «Обласного комітету з економічних реформ», на яких обговорювались пріоритетні напрямки реформування охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, агропромислового комплексу, розвитку інноваційно-інвестиційної сфери, тощо. Слід відзначити, що діяльність комітету своєчасно та повно висвітлюється на сайті облдержадміністрації.

У 2011 р. владою Полтавщини було розпочато низку **реформаторських ініціатив**, для реалізації яких застосовуються переважно внутрішньорегіональні ресурси. Так, попри те, що Полтавська область не є пілотною в рамках **реформування медичної галузі**, на рівні регіону було затверджено «План-графік реформування галузі охорони здоров'я області до 2014 р.», за яким медична допомога буде розмежована на первинну (передбачено створення Центрів первинної медико-санітарної допомоги і амбулаторій

сімейної медицини) та вторинну (буде поступово скорочуватись). Завдяки діям регіональної влади вже сформовано госпітальні округи (напрямки акушерства та травматології), розвивається сімейна медицина (медичну допомогу за принципом сімейного лікаря вже отримує 83 % населення області, тоді як у 2010 р. – 79 %), завершено підготовку до створення центрів первинної медико-санітарної допомоги.

Регіональна **реформа освіти** передбачає будівництво та реконструкцію існуючих навчальних закладів, оптимізацію кількості шкіл у сільській місцевості, підвищення рівня охоплення дітей дошкільного віку різними формами освіти (протягом року відсоток зріс до 77,9). Оскільки 27,4 % загальної кількості дітей сільської місцевості потребують транспортування до місця навчання, здійснено кроки в напрямі реалізації програми «Шкільний автобус» (протягом 2011 р. придбано 22 шкільних автобуси).

У регіоні передбачено **реформування ЖКГ** в напрямі технічного переоснащення підприємств, зменшення енерговитратності надання житлово-комунальних послуг, впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів, розширення мережі ОСББ тощо. Полтавським національним технічним університетом (на реалізацію положень Програми економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава») було підготовлено спеціальну «Програму підготовки фахівців ОСББ», що дозволить активізувати роботу ОСББ. З метою забезпечення населення якісною питною водою затверджено обласну програму «Питна вода Полтавщини» на 2011-2020 рр.

Впроваджуються **пілотні проекти**, спрямовані на **економію паливно-енергетичних ресурсів** у таких містах як Полтава, Кременчук, Комсомольськ та ін. Наприклад, у м. Комсомольськ придбано обладнання для реконструкції ЦТП 15 мікрорайону з використанням в якості палива відходів деревини, у м. Лохвиця котельні обладнані котлами на торфі, у с. Велика Круча Пирятинського району для опалення об'єктів соціальної сфери застосовуються електродні котли тощо. У межах пілотного проекту «Утилізація твердих побутових відходів в м. Кременчук» та інвестиційних договорів між Кременчуцькою міськрадою та німецькою фірмою «HAASE Energietechnik AG» на Кременчуцькому полігоні твердих побутових відходів було встановлено обладнання для видобутку біогазу.

Земельна реформа в регіоні здійснюється в напрямі первинної приватизації сільськогосподарських угідь, збільшення розміру орендної плати за використання земельних паїв (один з найвищих показників по Україні) та проведення нормативної грошової оцінки земель, що збільшило надходження до бюджетів усіх рівнів на понад 25 %.

В регіоні реалізуються 120 важливих **інвестиційних проектів** загальною вартістю понад 3,5 млрд грн. Наприклад, в агропромисловому комплексі впроваджено 19 інвестиційних проектів щодо будівництва та реконструкції тваринницьких комплексів для молочного скотарства і свинарства вартістю близько 1 млрд грн. Метою зазначених проектів є збільшення поголів'я корів на 4 тис голів, виробництва молока – на 23,1 тис тонн, поголів'я свиней – на 240 тис. голів, виробництва м'яса свинини – на 26,1 тис. тонн тощо.

Основні зусилля регіональної влади з модернізації **промислового комплексу** були спрямовані на технічне переоснащення базових галузей. Наприклад, протягом 2011 р. Крюківським вагонобудівним заводом було освоєно 40 млн грн. інвестицій на виробництво швидкісних поїздів, пасажирських та вантажних вагонів, ескалаторів тощо.

ВИСНОВКИ

Полтавський регіон демонструє позитивну економічну динаміку, проте **ризик** **збалансованому розвитку регіону** можуть бути пов'язані з недостатністю внутрішньорегіональних ресурсів. Отже, розвиток регіону повинен розглядатись не як адміністрування з «центру» чи як цілком «внутрішньорегіональна» економічна політика, а

як наслідок міжгалузевої, міжрегіональної та міжнародної кооперації.

Першочерговими завданнями місцевих органів влади в економічній і соціальній сферах є:

- продовження модернізації в машино- та приладобудівній галузях;
- забезпечення високотехнологічного розвитку сільського господарства та переробної промисловості регіону (стимулювання випуску нової техніки для сільського господарства, виробництво екологічно чистих продуктів харчування, будівництво біофабрик тощо);
- впровадження ресурсозберігаючих технологій на підприємствах регіону (наприклад, запровадження когенераційних установок для виробництва електроенергії на підприємствах комунальної теплоенергетики, впровадження нових моделей котельного обладнання на низькокалорійних видах палива);
- створення регіонального центру передачі новітніх технологій, який би сприяв взаємодії технологічно пов'язаних між собою підприємств, наукових установ, фінансових інституцій та адміністративних органів;
- розробка на рівні облдержадміністрації низки програм, які сприятимуть руху промислового, банківського та торговельного капіталу у структури, здатні продукувати сучасні високотехнологічні, конкурентоспроможні товари та послуги.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

I. ЕКОНОМІЧНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

В економіці Харківської області після спаду у першому півріччі 2011 р. у другому півріччі зафіксовано тенденцію руху до виходу на докризовий рівень.

Позитивними тенденціями та характеристиками економічного розвитку регіону у 2011 р. стали:

- зростання обсягів виробництва промислової продукції на 4,9 %. Приріст виробництва у легкій промисловості склав 23,3 %, у хімічній та нафтохімічній промисловості – 8,3 %, у металургійному виробництві – 21,6 %, у машинобудуванні – 13,8 % тощо;

- зростання обсягів виробництва продукції сільського господарства (у січні-грудні 2011 р., порівняно з аналогічним періодом 2010 р., на 41,6 %), завдяки чому активізувався експорт продуктів харчування). За динамікою зростання сільського господарства область займає місце у групі лідерів серед регіонів України;

- покращення показників роздрібної торгівлі. За підсумками 2011 р. оборот роздрібної торгівлі зріс на 16,4 % у порівнянні з 2010 р.;

- зменшення заборгованості населення зі сплати житлово-комунальних послуг – за вказаною позитивною динамікою Харківщина посіла друге місце в Україні;

- зменшення рівня безробіття. За абсолютними показниками регіон посідає 8-ме місце по Україні. Так, станом на 1 січня 2012 р. кількість зареєстрованих безробітних становила 28,9 тис. осіб (за рік чисельність зменшилась на 12,5 %). Станом на кінець 2011 р. Харківщина за кількістю зайнятих – 1,3 млн. осіб – посіла четверте місце в Україні.

Водночас **негативними тенденціями та характеристиками економічного і соціального розвитку регіону** залишаються:

- поглиблення від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі регіону (за підсумками 2011 р. воно склало -431,5 млн дол. США, тоді як у 2010 р. воно складало -400,9 млн дол. США). Основними ринками збуту товарів регіону залишаються країни СНД (75 %); до країн ЄС експортується менше 10 % товарів;

- станом на кінець 2011 р. не відбулось відновлення докризових обсягів виробництва промислової продукції (за абсолютними показниками регіон займає лише 17-те місце по Україні);

- попри активну підготовку до проведення Євро-2012, не спостерігається виходу на докризовий рівень у будівельній галузі. Так, у 2011 р. загальне збільшення обсягів виконаних будівельних робіт становило лише 2,5 %, а за окремими напрямками обсяги робіт скоротились (будівництво будівель і споруд – на 2,6 %, роботи щодо завершення будівництва – на 62,4 %). Непрацюючими залишаються близько 20 % будівельних підприємств;

- зростання заборгованості державних підприємств перед комунальними службами та перед власними працівниками (за сплатою боргів 25 місце по Україні, гірша ситуація тільки у Чернігівській та Миколаївській областях). Так, заборгованість державних підприємств з виплати заробітної плати, порівняно з початком 2011 р., зросла на 14,4 % і станом на 1 листопада склала понад 146,2 млн грн. (із загальної суми заборгованості економічно активним підприємствам належить 84,7 % боргу). Внаслідок цього Харківщина за зазначеним показником опинилась у трійці проблемних регіонів.

Таким чином, *у звітному періоді соціально-економічний розвиток регіону*

визначався наступним:

- після стрімкого спаду у першій половині 2011 р. у другому півріччі спостерігається відновлення економічної динаміки;
- серед найбільших проблем регіону слід відзначити негативне сальдо зовнішньоторговельної діяльності та борги державних підприємств;
- підвищення цін на товари загального вжитку та на комунальні послуги, невиплата пенсій деяким пільговим категоріям підвищують рівень соціальної напруженості в регіоні.

II. РЕГІОН У СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ КРАЇНИ

На реалізацію Національного плану дій на 2011 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» харківською владою розпочато низку стратегічних проектів.

Так, у межах нацпроекту «Нове життя – нова якість охорони материнства та дитинства» у 2012 р. передбачається створення Регіонального перинатального центру, що дасть змогу вагітним скористатись високоспеціалізованою медичною допомогою. Завдяки нацпроекту «Місто майбутнього» передбачається створення особливої економічної зони – технополісу «П'ятихатки», а нацпроекту «Чисте місто» – у 2012 р. розпочнеться будівництво заводу з переробки твердих побутових відходів. Відповідно до Національної програми інформатизації облрадою наприкінці грудня 2011 р. було прийнято Програму інформатизації Харківської області «Електронна Харківщина» на 2011-2013 рр., завдяки якій стане можливим впровадження інтегрованих проектів, що дозволить сформувати єдину сучасну інформаційну інфраструктуру регіону та впровадити елементи електронної інформаційної системи «Електронний Уряд».

Регіональним комітетом з економічних реформ протягом 2011 р. було проведено 30 засідань і 44 «круглих столи». У сфері інвестиційної діяльності Комітетом було підписано Меморандум про співпрацю між облдержадміністрацією і територіальними дозвільними органами; у сфері оподаткування було запропоновано зміни в порядку обчислення та сплати податку на прибуток підприємств. Також Комітетом за результатами співпраці з «Радою вітчизняних та іноземних інвесторів» було визначено головні економічні кластери Харківської області, впровадження яких дасть можливість залучити інвестиції до регіону.

Основними реформаторськими рішеннями регіональної влади у 2011 р. були такі.

1. У соціальній сфері. Розпочато реорганізацію медичної системи, яка передбачає утворення 10 госпітальних округів (центром кожного є міжрайонна лікарня). Станом на грудень 2011 р. завершено капітальний ремонт у 5 районних лікарнях. Протягом 2012-2013 рр. планується створення в районних лікарнях реанімаційних, хірургічних та пологових центрів. Ресурси на такі перетворення надходять завдяки регіональній програмі «Здоров'я Харківщини» та ліквідації в сільських лікарнях денних стаціонарів. Також розпочато реформування освітньої системи, що передбачає закриття сільських шкіл з недостатньою кількістю учнів та зміцнення кадрового складу вчителів у районних центрах.

2. У сфері сільського господарства започатковано масштабні проекти з вирощування овочів у теплицях, будівництва молочної ферми (на 3 тис. голів дійної худоби), впровадження інноваційних технологій на найбільшій свинофермі регіону «Слобожанка».

3. У сфері місцевого самоврядування розпочато підготовку до втілення реформи (планується її проведення в комплексі з загальнодержавною адміністративно-територіальною реформою): спеціалісти області готують сільських, міських та районних депутатів, відбувається обмін досвідом з представниками Тернопільської, Закарпатської та Ровенської областей, видаються два журнали та методичні посібники з основ місцевого самоврядування.

4. У сфері ЖКГ розпочато спроби реформування, яке поки що відбувається досить хаотично. Так, 20 грудня 2011 р. виконком Харківської міськради ухвалив рішення про чергове підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги (з 1 січня 2012 р. ціни на обслуговування будинків та вивезення сміття підвищаться у більш ніж 1,5 разу). З початку 2011 р. в регіоні було створено 91 об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (всього по області нараховується 524 ОСББ).

ІІІ. МОНІТОРИНГ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ, ПОДІЙ І ЯВИЩ

2011 рік характеризувався **консолідованими діями регіональної влади та основних економічних гравців регіону** з метою подолання наслідків економічної кризи. У 2011 р. **схвалено «Стратегію сталого розвитку Харківської області до 2020 р.»**. При розробці «Стратегії» було створено робочу групу, до якої увійшло більше 80 експертів з облдержадміністрації та облради, науковців, представників підприємницьких структур, громадських організацій тощо. Документ передбачає реалізацію 36 комплексних програм зі створення високотехнологічного та ефективного ЖКГ, розвитку туристичного кластера, основ модернізації ПЕК, формування й розвитку міжнародних транспортних коридорів, що проходять по території регіону.

Відповідно до вищезгаданої «Стратегії» розробляється **проект «Угоди щодо регіонального розвитку Харківського регіону»** між Кабінетом Міністрів України та Харківською обласною радою, підписання якої очікується у 2012 р.

Минулий рік характеризувався **поглибленням транскордонного та міжнародного співробітництва** Харківщини. Протягом року укладено Угоду між Харківською ОДА та Урядом Тюменської області про співробітництво у торговельно-економічній, науково-технічній, гуманітарній та соціальній сферах; підписано «Протокол про наміри щодо встановлення партнерських зв'язків» між Харківською ОДА та Урядом Ханті-Мансійського автономного округу тощо. В межах «Угоди» між Харківською облдержадміністрацією та адміністрацією Курської області Російської Федерації затверджено «Програму торговельно-економічного, науково-технічного і культурного співробітництва на 2011-2012 рр.». Також ухвалено Програму з реалізації «Протоколу про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво на 2012-2013 рр.» між Харківською ОДА та Адміністрацією Ростовської області РФ.

Розвивається співробітництво в межах **Єврорегіону «Слобожанщина»** (охоплює Харківську область України та Белгородську РФ). Так, 29 червня 2011 р. у м. Москва підписано установчі документи щодо створення українсько-російського технопарку «Слобожанщина», в межах якого будуть реалізовуватись спільні інвестиційні проекти (наприклад, щодо харківських розробок світлодіодних світильників та белгородських досягнень в технології розвитку агрокластерів). 13 вересня 2011 р. відбулось перше засідання Ради Єврорегіону «Слобожанщина», а 18 жовтня 2011 р. в ході Другого російсько-українського міжрегіонального економічного форуму підписано нову «Угоду між Урядом РФ та Кабінетом Міністрів України про порядок перетинання російсько-українського державного кордону жителями прикордонних регіонів Російської Федерації та України», завдяки якій режим спрощеного перетинання кордону розповсюджується на всіх мешканців єврорегіону.

Активізується міжрегіональне співробітництво з країнами ЄС. Було підписано торговельну угоду з Португалією та торговельно-економічну угоду з Словенською республікою. У м. Харкові відкрито нові почесні консульства низки країн ЄС.

Активізовано міжрегіональну співпрацю з іншими регіонами України – було укладено угоди про співпрацю з Автономною Республікою Крим, Запорізькою, Луганською, Львівською областями. Угодами передбачено розширення та поглиблення торговельно-економічного, науково-технічного та культурного співробітництва. В рамках даних заходів проведено низку спільних засідань робочих груп регіональних Комітетів економічних реформ Харківської, Луганської та Запорізької областей.

Крім цього, завдяки консолідованим діям обласної влади та регіональних бізнескіл здійснено низку інфраструктурних проектів в рамках підготовки до Євро-2012 (відремонтовано дороги, аеропорт, побудовано стадіон, завершено роботи з благоустрою парків тощо).

ВИСНОВКИ

Основні *ризик* збалансованому розвитку регіону пов'язані з нереалізованим потенціалом модернізації технологічного укладу та структури економіки, у тому числі:

- низька частка машинобудування у промисловому виробництві;
- висока енергомісткість виробництва;
- значна зношеність основних засобів виробництва;
- незадовільний стан інфраструктури;
- надмірна питома вага Російської Федерації в загальному обсязі зовнішньої торгівлі;
- недостатній обсяг інвестицій в основний капітал.

Напрямами поглиблення реформ у регіоні та першочерговими завданнями місцевих органів влади є:

- міжрегіональна кооперація Харківського регіону з іншими регіонами країни на підставі інтенсифікації горизонтальних зв'язків;
- інноваційні підходи до розвитку регіону. Так, згідно з проектами «Концепції створення кластерів в Україні» та «Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів» необхідне формування в регіоні місцевих та міжрегіональних кластерів, що дозволить активізувати розвиток високотехнологічних галузей;
- формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні, розробка програм підтримки малого та середнього бізнесу, створення підґрунтя для державного фінансування регіонального розвитку на договірних засадах;
- впровадження програми імпортозаміщення, зменшення частки імпорту та збільшення частки експортної продукції регіону з високим рівнем доданої вартості;
- впровадження енергозберігаючих технологій на підприємствах регіону;
- стимулювання побудови у регіоні виробництв, що використовують переважно ресурси розвитку місцевого походження та орієнтовані переважно на внутрішньоукраїнський ринок;
- посилення транскордонного співробітництва в межах Єврогеріону «Слобожанщина»;
- здійснення модернізації в машино- та приладобудувальній галузях;
- забезпечення високотехнологічного розвитку сільського господарства та переробної промисловості регіону (стимулювання випуску нової техніки для сільського господарства, виробництво екологічно чистих продуктів харчування, будівництво біофабрик);
- створення регіонального центру передачі новітніх технологій, який би сприяв взаємодії технологічно пов'язаних між собою підприємств, наукових установ, фінансових інституцій та адміністративних органів;
- розробка програми реалізації нагромадженого до «Євро-2012» потенціалу для подальшої структурної модернізації економіки регіону.

3. РИЗИКИ ТА ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У 2012 РОЦІ

Попри загалом позитивну динаміку розвитку регіонів у 2011 р. варто констатувати, що вжиті у регіонах заходи щодо диверсифікації економіки, забезпечення її інноваційності та подолання тінізації досі не дали належних результатів. Дефіцит фінансування виробництва та пов'язане з цим недозавантаження виробничих потужностей у поєднанні з тривалим виробничим циклом системоформуючих підприємств промислових регіонів не дає змоги швидко відреагувати на сприятливу кон'юнктуру зовнішніх ринків.

Загалом, *загрозами збалансованому регіональному розвитку є:*

- домінування екстенсивного типу господарювання на місцевому рівні, значна енергетична залежність виробництва та відсутність структурно-інноваційних зрушень, спрямованих підвищення конкурентоспроможності продукції регіонів;
- надмірна орієнтація промислового виробництва регіонів – традиційних лідерів економічного розвитку на збільшення експорту сировинної та проміжної продукції, що цілком залежить від короткострокових тенденцій поживлення світового ринку;
- збереження значної монополізації регіональних ринків, що особливо стосується ринку енергетичних ресурсів, ринку послуг, сільськогосподарської продукції тощо;
- неефективність дотаційних та субвенційних механізмів подолання соціально-економічної відсталості територій;
- низька ефективність Угод щодо регіонального розвитку як інструменту реалізації стратегій розвитку регіонів;
- скорочення потенціалу внутрішніх регіональних ринків;
- слабкість та нерозвиненість міжрегіональних коопераційних зв'язків.

Критично **неефективним залишається організаційне забезпечення реалізації регіональної політики**, що виявляється у наступному:

- досі законодавчо не визначено основи державної регіональної політики як складової соціально-економічної політики країни (у тому числі, не прийнято закон про засади державної регіональної політики);
- зберігається невпорядкованість відомчої структури реалізації регіональної політики (станом на кінець 2011 р. питання формування та забезпечення реалізації державної регіональної політики було віднесено до основних завдань Міністерства економічного розвитку і торгівлі України);
- відсутнє стратегічне бачення розвитку регіонів, більшість програмних документів регіонів України, переважно, мають декларативний характер;
- базові положення чинної Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року (затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 1001 від 21.07.2006 р.) не повною мірою відповідають новітнім викликам системної соціально-економічної модернізації України, не враховують зростаючу відмінність у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів, їх наслідки, потенціал сучасних механізмів та інструментів подолання регіональних диспропорцій; етапи реалізації вказаної Стратегії не визначають довгострокові тенденції розвитку регіонів (до 2020 року), а сама Стратегія потребує узгодження з сучасними європейськими інституційними підходами до реалізації регіональної політики;
- зберігаються суперечності між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями щодо управління наявними на місцях ресурсами;
- законодавчо не упорядкована процедура створення та функціонування Державного фонду регіонального розвитку для здійснення видатків з метою фінансування середньо- та довгострокових інвестиційних програм, спрямованих на розвиток регіонів.

Таким чином, неефективність системи міжрегіонального перерозподілу ресурсів і доходу, відсутність структурно-інноваційних зрушень економіки регіонів, неефективність фінансових механізмів подолання соціально-економічної відсталості регіонів посилюють

диспропорційність соціально-економічного розвитку регіонів, перешкоджають реструктуризації їх економіки та модернізації виробництва на основі нового технологічного укладу, налагодженню гармонійної взаємодії центру та регіонів у післякризовий період відновлення національної економіки.

З метою **адекватної реакції на виклики післякризового періоду та попередження потенційних кризових явищ** регіональна політика повинна спрямовуватись на **формування сприятливого середовища розвитку регіонів**, що передбачає:

- створення інституційних передумов стимулювання економічного зростання, ліквідації адміністративних бар'єрів розвитку підприємництва;

- розвиток міжрегіонального та міжнародного співробітництва, реалізація потенціалу регіональних кластерних ініціатив (у тому числі, з метою спільного освоєння ресурсів);

- реалізація інвестиційної реформи, покращення інвестиційного клімату, формування системи інноваційно орієнтованих інвестиційних проектів, створення нових інструментів інвестиційного фінансування;

- диверсифікація джерел фінансового забезпечення розвитку регіону, раціональне поєднання державного, місцевого, приватного та міжнародного фінансування;

- інноваційний розвиток агропромислового комплексу, реалізація експортного потенціалу сільськогосподарського виробництва на регіональному рівні.

З огляду на це, **орієнтирами політики держави у сфері соціально-економічного розвитку регіонів** є збалансування територіальних та галузевих пропорцій, активізація коопераційних зв'язків між господарськими комплексами різних регіонів та, в кінцевому підсумку, досягнення позитивних зрушень у показниках рівня життя населення України, незалежно від місця проживання людини.